

RAPORT

**privind monitorizarea priorităților
partidelor politice (concurenților
electorali) privind mediul și
schimbările climate**

*Campania pentru alegerile parlamentare din
Republica Moldova (28 septembrie 2025)*

Elaborat de:

Mariana UNTILA

Chișinău, noiembrie 2025

Raport privind monitorizarea priorităților partidelor politice (concurenților electorali) privind mediul și schimbările climate

Campania pentru alegerile parlamentare din Republica Moldova

(28 septembrie 2025)

Elaborat de: Mariana UNTILĂ

Chișinău, noiembrie 2025

Această publicație a fost produsă cu suportul financiar al New Democracy Fund (NDF) din Danemarca prin intermediul International Media Support (IMS). Conținutul acesteia reprezintă responsabilitatea exclusivă a proiectului „Împuternicirea tinerilor din Republica Moldova pentru advocacy de mediu în contextul alegerilor parlamentare”, implementat de Asociația Obștească „Eco-Răzeni” în parteneriat cu Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM). Conținutul publicației aparține autorilor și nu reflectă în mod neapărat viziunea New Democracy Fund (NDF) din Danemarca și International Media Support (IMS).

Se distribuie gratuit.

Cuprins

- 1. Executive summary** (în limba engleză)
- 2. Introducere**
- 3. Metodologia de realizare a raportului**
  - 3.1. Obiectivele analizei
  - 3.2. Selecția și eșantionarea
  - 3.3. Colectarea datelor
  - 3.4. Analiza conținutului
  - 3.5. Validarea și triangularea datelor
  - 3.6. Limitări metodologice
  - 3.7. Considerații etice
- 4. Prioritățile partidelor politice privind mediul și schimbările climatice**
  - 4.1. Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS)
  - 4.2. Partidul „Alternativa”
  - 4.3. Blocul „Patriotic”
  - 4.4. Partidul Politic „Partidul Nostru”
  - 4.5. Blocul electoral „ÎMPREUNĂ”
  - 4.6. Partidul Liberal (PL)
  - 4.7. Partidul Național Moldovenesc (PNM)
  - 4.8. Partidul Social Democrat European (PSDE)
  - 4.9. Coaliția pentru Unitate și Bunăstare (CUB)
  - 4.10. Liga Orașelor și Comunelor (LOC)
- 5. Prioritățile partidelor politice - analiza comparativă**
  - 5.1. Prezentare generală - integrarea temelor de mediu
  - 5.2. Acoperire tematică pe domenii
  - 5.3. Tabel comparativ detaliat al angajamentelor partidelor
  - 5.4. Constatări din analiza comparativă
- 6. Gradul de preluare a propunerilor tinerilor în programele electorale**
  - 6.1. Contextul documentului de poziție al tinerilor
  - 6.2. Domeniul I: Managementul deșeurilor
  - 6.3. Domeniul II: Gestionarea apelor
  - 6.4. Domeniul III: Tranziția verde și agricultura
  - 6.5. Sinteza grafică: gradul de preluare a propunerilor
  - 6.6. Concluzii privind influența vocii tinerilor
- 7. Concluzii, recomandări, oportunități pentru tineri**
- 8. Anexe**

1. Executive summary (în limba engleză)

This report presents a comprehensive analysis of environmental priorities within the electoral platforms of political parties competing in Moldova's 2025 parliamentary elections. Conducted as part of the project "Empowering Moldovan Youth for Environmental Advocacy in the Context of Parliamentary Elections," implemented by Eco-Razeni Association in partnership with the National Youth Council of Moldova (CNTM) and funded by New Democracy Fund (NDF) from Denmark, the study evaluated 12 political parties' commitments to environmental protection and climate action.

Key findings

Environmental mainstreaming: Only 10 out of 12 analyzed parties explicitly included environmental priorities in their electoral platforms, revealing a significant gap where 17% of political actors have not acknowledged environmental issues as campaign priorities.

Universal water access: Water and sanitation infrastructure emerged as the most consistent priority across party lines, with multiple parties committing to universal access to drinking water and sewage systems - addressing a fundamental development disparity affecting rural youth and communities.

Waste management consensus: Nearly all analyzed parties proposed concrete solutions to the waste crisis, including recycling plants, closure of unauthorized dumps, expanded selective collection, and deposit-return systems, indicating broad recognition of Moldova's waste management challenges.

Renewable energy transition: Strong cross-party support emerged for renewable energy and energy efficiency, with parties across the political spectrum proposing solar panels on public buildings, wind farms, biomass projects, and "Green Home" programs, driven by both ecological and economic considerations.

Reforestation commitment: Multiple parties prioritized forest restoration, with concrete targets for new forest planting and protection measures - responding directly to youth concerns about climate change, droughts, and biodiversity loss.

Youth voice integration: Several parties explicitly incorporated environmental education and youth volunteerism into their platforms, acknowledging that legislative and financial measures must be complemented by mentality shifts and active public participation.

Methodology highlights

The analysis employed a systematic content analysis methodology, examining official electoral platforms, manifestos, and public declarations published between June-November 2025. Each party's environmental commitments were categorized into seven thematic areas: climate adaptation, water/sanitation, waste management, renewable energy, forestry/biodiversity, sustainable agriculture, and environmental education. The evaluation prioritized specificity, measurability, and timeline clarity of commitments.

Strategic implications

The convergence of environmental priorities across diverse political formations signals a fundamental shift in Moldova's political landscape. Environmental protection has evolved from a niche concern to a mainstream priority, driven largely by youth activism and civic pressure.

However, the 17% gap indicates persistent challenges in achieving universal recognition of environmental issues.

For Moldova's young generation, this represents both achievement and opportunity. Their years of advocacy have successfully influenced political agendas. The post-election challenge lies in ensuring these promises translate into concrete policies, sustainable budgets, and measurable outcomes through monitoring, participatory budgeting, and public accountability mechanisms.

Recommendations for stakeholders

For elected officials: Establish clear implementation timelines, allocate adequate budgets, create transparent monitoring systems, and institutionalize youth consultation mechanisms in environmental policymaking.

For youth organizations: Develop capacity for policy monitoring, strengthen advocacy coalitions, engage in participatory budgeting processes, and maintain public pressure through campaigns and social accountability tools.

For international partners: Support implementation through targeted funding, technical assistance, capacity building, and recognition mechanisms that reward political actors delivering on environmental commitments.

Conclusion

This analysis demonstrates significant progress in environmental mainstreaming within Moldova's political discourse. By aligning political agendas with youth priorities, the country takes critical steps toward a sustainable, healthy, and prosperous future. The next phase requires converting electoral promises into tangible action, sustained by continuous civic engagement and political accountability.

2. Introducere

În cadrul proiectului “Împuternicirea tinerilor din Republica Moldova pentru advocacy de mediu în contextul alegerilor parlamentare”, implementat de Asociația Obștească „Eco-Răzeni” în parteneriat cu Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM) și finanțat de New Democracy Fund (NDF) din Danemarca, s-a realizat o analiză a programelor electorale a 12 partide politice, pentru a evalua măsura în care acestea integrează priorități de mediu în agenda lor publică. Rezultatele evidențiază un aspect important: doar 10 partide (enumerare în secțiunile următoare) au prezentat în mod explicit obiective și acțiuni legate de protecția mediului în platformele lor electorale. Acest fapt este relevant, deoarece problemele de mediu – precum schimbările climatice, gestionarea deșeurilor, protecția apelor și împădurirea – se află în topul preocupărilor tinerilor și societății civile.

Scopul acestui raport este să detalieze prioritățile de mediu ale partidelor politice care și-au asumat astfel de angajamente, evidențiind totodată modul în care acestea răspund așteptărilor tinerilor preocupați de un viitor sustenabil. Vom prezenta pe rând fiecare partid care include inițiative de mediu în agenda sa, subliniind principalele domenii de acțiune (energie verde, apă și canalizare, păduri, deșeuri, educație ecologică, etc.) și modul în care aceste angajamente contribuie la un mediu curat și sănătos pentru generațiile viitoare.

Raportul include o analiză comparativă a priorităților și angajamentelor din domeniul protecției mediului și schimbărilor climatice incluse în programele electorale ale partidelor politice participante la scrutinul din septembrie 2025. Capitolul 6 al prezentului raport include o analiză comprehensivă a gradului de preluare a propunerilor tinerilor în programele electorale ale partidelor politice, în comparație cu prevederile documentului de poziție elaborat de tineri privind prioritățile de mediu și transmis direct concurenților electorali cu rugămintea de a integra aceste propuneri în programele lor.

Raportul se încheie cu concluzii privind tendințele generale și alinierea acestor priorități la vocea tinerilor din Republica Moldova. Ultimul capitol cuprinde un șir de recomandări specifice pentru toate părțile interesate, totodată diverse oportunități tematice pentru tineri și organizațiile de tineret.

3. Metodologia de realizare a raportului

3.1. Obiectivele analizei

Aceasta analiza a avut drept scop identificarea și evaluarea priorităților de mediu și schimbărilor climatice prezente în platformele electorale ale partidelor politice care au participat la alegerile parlamentare din Republica Moldova din 28 septembrie 2025. Obiectivele specifice au fost:

- Identificarea partidelor care au inclus explicit angajamente de mediu în programele lor electorale;
- Categorizarea și sistematizarea priorităților de mediu pe domenii tematice;
- Evaluarea specificității și măsurabilității angajamentelor asumate;
- Analiza gradului de aliniere a priorităților politice cu așteptările și preocupările tinerilor din Republica Moldova.

3.2. Selecția și eșantionarea

Populația de studiu: Analiza a vizat 12 partide politice și blocuri electorale care au fost înregistrate oficial pentru participarea la alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025.

Criteriile de includere: Au fost incluse în analiza partidele care au făcut publice platforme electorale, programe, manifeste sau declarații publice oficiale în perioada iunie - noiembrie 2025.

Rezultatul selecției: Din cele 12 partide analizate, 10 au inclus explicit priorități de mediu în platformele lor electorale.

3.3. Colectarea datelor

Surse primare:

- Programe electorale oficiale publicate pe site-urile partidelor;
- Manifeste și platforme electorale depuse la Comisia Electorală Centrală;
- Declarații publice și comunicate de presă oficiale ale liderilor de partid;
- Postări verificate pe rețelele sociale oficiale ale partidelor.

Perioada de colectare: Datele au fost colectate între 25 august și 31 octombrie 2025, acoperind perioada oficială de campanie electorală și perioada post-electorală.

3.4. Analiza conținutului

Metoda de analiză: S-a aplicat metoda analizei calitative de conținut, care a permis identificarea, codificarea și categorizarea sistematică a angajamentelor de mediu din documentele electorale.

Categorii tematice: Prioritățile de mediu identificate au fost clasificate în șapte domenii majore:

- **Adaptarea la schimbările climatice și infrastructura verde** (irigații, infrastructura rezistentă la climă, reducerea vulnerabilităților);
- **Apa și canalizare** (acces universal la apă potabilă, sisteme de canalizare, protecția surselor de apă);
- **Gestionarea deșeurilor și economia circulară** (reciclare, închiderea gunoistilor neautorizate, colectare selectivă, sisteme deposit-return);

- **Energie regenerabila si eficienta energetica** (panouri solare, parcuri eoliene, biomase, izolare termica, programe "Casa Verde");
- **Impadurire si protectia padurilor** (plantari, stoparea defrisarilor ilegale, perdele forestiere, managementul durabil);
- **Agricultura durabila si biodiversitate** (agricultura ecologica, protectia solurilor, biodiversitate, practici regenerative);
- **Educatie ecologica si participare civica** (programe educationale, voluntariat, implicarea tinerilor, schimbarea mentalitatii).

3.5. Validarea și triangularea datelor

Pentru asigurarea validitatii si credibilitatii analizei, au fost aplicate următoarele măsuri:

- *Verificarea multi-sursă:* Angajamentele au fost verificate in mai multe documente oficiale ale aceleiasi partid pentru a confirma consistenta mesajului.
- *Consultari cu experti:* Analiza preliminară a fost prezentata unui grup de experti in politici de mediu si tineret pentru feedback si validare.
- *Compararea cu sondaje:* Prioritatile identificate au fost comparate cu rezultatele consultărilor cu tinerii organizate in cadrul proiectului în timpul celor 12 forumuri comunitare.

3.6. Limitări metodologice

- *Analiza documentara:* Raportul se bazeaza exclusiv pe documente publice si declaratii oficiale, fara a evalua intentia reala sau capacitatea de implementare a partidelor.
- *Absenta verificarii implementarii:* Analiza se concentreaza pe promisiuni electorale, nu pe istoricul de implementare sau performanta anterioara.
- *Variabilitatea calitatii documentelor:* Partidele au prezentat programe electorale de complexitate si nivel de detaliu diferit.
- *Contextul dinamic:* Prioritatile pot evolua dupa alegeri in functie de configuratia parlamentara, coalitii si realitatile bugetare.

3.7. Considerații etice

Analiza a fost realizata cu respectarea principiilor de obiectivitate, transparenta si neutralitate politica. Toate partidele au fost tratate echitabil, fara favoritism sau prejudecati. Raportul prezintă fapte si angajamente publice, nu evaluari subiective ale ideologiilor politice.

4. Prioritățile partidelor politice privind mediul și schimbările climatice

4.1. Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS)

Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), aflat la guvernare, și-a integrat extensiv obiective de mediu în planurile sale de dezvoltare. Abordarea PAS tratează mediul ca parte esențială a modernizării infrastructurii și a creșterii economice durabile. Printre direcțiile prioritare asumate de PAS se numără:

- **Adaptarea la schimbările climatice și infrastructură verde:** PAS a inclus proiecte majore de dezvoltare a infrastructurii ce țin cont de climă – de la îmbunătățirea rețelelor de *irigații agricole* pentru a crește reziliența la secetă, până la modernizarea infrastructurii energetice. Prin *Planul de Creștere Economică*, guvernul PAS prevede investiții semnificative (inclusiv fonduri europene de ~1,9 miliarde €) în domenii critice precum energie și agricultură, direcționate parțial spre **adaptarea la schimbările climatice** și tehnologii mai curate. De asemenea, este în derulare Programul Național „Satul European”, care sprijină sute de proiecte locale de dezvoltare durabilă – de la *iluminat public eficient energetic* la drumuri și centre comunitare moderne.
- **Apă și canalizare pentru toți:** Un accent deosebit este pus pe accesul universal la **apă potabilă și sisteme de canalizare**. PAS și-a propus conectarea tuturor localităților la rețelele publice de apă, continuând proiectele începute prin programul „Satul European”. Cel puțin *8 miliarde lei* sunt alocate pentru infrastructura locală de apă și canalizare, ținând ca până în 2027 nicio comunitate să nu rămână fără acces la apă curentă de calitate. În paralel, PAS urmărește *eliminarea gunoiștilor neautorizate* din țară și crearea de operatori regionali de salubritate, astfel încât deșeurile să nu mai fie aruncate ilegal în natură (păduri, lacuri, râuri). Aceste măsuri vin atât în întâmpinarea standardelor de mediu ale UE, cât și a solicitărilor populației (în special a tinerilor activiști de mediu) privind condiții de viață decente și un mediu curat în fiecare localitate.
- **Împăduriri și protecția pădurilor:** Un obiectiv major al PAS pentru următorii ani este extinderea fondului forestier național. Programul Național de Extindere și Reabilitare a Pădurilor prevede **plantarea a încă 60.000 hectare de păduri noi** și dotarea sectorului silvic cu utilaje moderne[1]. Concomitent, se dorește construirea a *265 km de drumuri forestiere* pentru acces mai bun în păduri și înființarea de *pepiniere industriale* pentru puietși și a unui *centru seminologic* care să asigure material săditor de calitate. Prin aceste acțiuni, PAS își propune creșterea suprafeței împădurite (critică în contextul combaterii deșertificării și eroziunii solului) și facilitarea accesului populației la resurse lemnoase într-un mod controlat (ex. construirea a 30 de depozite de lemn de foc).
- **Gestionarea deșeurilor solide:** PAS sprijină implementarea avansată a **Programului Național de Gestionare a Deșeurilor**, cu o abordare regională. Sunt planificate investiții în infrastructură modernă de colectare selectivă, reciclare și compostare a deșeurilor la nivel regional[2]. În următorii ani, se prevede finalizarea construcției a trei zone regionale de *reciclare și management al deșeurilor* (Zona 1 în sud, Zona 5 în vest, Zona 8 în nord) și inițierea construcțiilor pentru alte zone (inclusiv Zona 4 ce cuprinde mun. Chișinău)[3][4]. De asemenea, PAS țintește *închiderea și ecologizarea a peste 300 de gropi de gunoi neautorizate* din sate și orașe, terenurile urmând a fi ecologizate și

împădurite ulterior[5]. Aceste demersuri ar aduce Moldova mai aproape de standardele UE privind economia circulară și răspund cerințelor societății de a rezolva problema crizei deșeurilor.

Prin setul de măsuri de mai sus, PAS demonstrează o viziune integrată asupra mediului – de la infrastructură și economie verde, la protecția ecosistemelor. Aceste priorități răspund direct multor solicitări exprimate de tineri (ex. în cadrul atelierelor „Vocea tinerilor pentru mediu”) legate de accesul la apă curată, aer curat, spații verzi extinse și soluții pentru deșeurii.

4.2. Partidul „Alternativa”

Partidul Alternativa (constituit ca bloc electoral în 2025) a pus un accent puternic pe conceptul de „Moldova Verde – teritoriu al vieții”, prezentând un program complex de politici ecologice. Aceste politici urmăresc atât alinierea la standardele europene de mediu, cât și soluții specifice contextului local. Printre principalele priorități de mediu ale Partidului Alternativa se numără:

- **Tranziție energetică și energie regenerabilă:** Alternativa propune creșterea *independenței energetice* a țării prin valorificarea resurselor locale. Programul vizează **creșterea producției interne de energie electrică** (inclusiv dezvoltarea de capacități pe biometan) și *stimularea constantă a investițiilor în surse regenerabile* – panouri solare, turbine eoliene, dar și instalații de producere a energiei din deșeurii menajere, industriale și agricole. Scopul este dublu: reducerea dependenței de importuri și diminuarea poluării, creând totodată noi locuri de muncă verzi. Măsuri precum subvenții pentru tehnologii de conversie la energie solară/eoliană sau facilități fiscale pentru utilizarea biomasei ar urma să facă parte din acest efort de tranziție.
- **Protecția apelor și extinderea suprafeței împădurite:** *Obiectivul „Moldova Verde”* subliniază probleme critice: cantitatea și calitatea scăzută a apei potabile, suprafața redusă a pădurilor (aprox. 11% din teritoriu) și degradarea ecosistemelor. Alternativa propune o **lege specială pentru protejarea râurilor** și un program ambițios de *creștere graduală a suprafeței împădurite până la 20% din teritoriul țării*. În acest scop, se dorește plantarea de perdele forestiere și încurajarea comunităților să înființeze păduri locale, inspirat de practicile UE. Totodată, se solicită ca *parcurile naționale și rezervațiile naturale* să fie finanțate adecvat de la buget (fără presiunea exploatării lemnului pentru venituri), pentru a conserva biodiversitatea. Planul Alternativa pledează și pentru *restabilirea rețelei ecologice naționale*: refacerea zonelor de protecție de-a lungul râurilor mici și mijlocii, reîmpădurirea bazinului hidrografic ale acestora, precum și cooperarea cu Ucraina pentru împădurirea Carpaților (de care depinde regimul hidrologic al Nistrului și Prutului). Aceste măsuri ar avea beneficii multiple: prevenirea deșertificării, reglarea regimului apelor și protecția solurilor fertile.
- **Agricultură sustenabilă și spații verzi urbane:** În viziunea Alternativa, adaptarea la schimbări climatice înseamnă și schimbări în agricultură și planificare urbană. Se propune stimularea practicilor agricole care **reduc evaporarea excesivă și consumul de apă** – de exemplu, *irigația prin picurare*, culturi rezistente la secetă și metode de lucrări minimale ale solului. De asemenea, cel puțin *4% din terenurile agricole degradate ar*

trebui redade naturii sub formă de fâșii forestiere de protecție (inclusiv de-a lungul râurilor, pentru filtrarea apei și protejarea malurilor). În mediul urban, Alternativa pledează pentru *extinderea spațiilor verzi* și un management mai eficient al acestora, ca măsură de adaptare la fenomene precum valurile de căldură și pentru îmbunătățirea calității aerului. Astfel de inițiative ar aduce beneficii directe pentru tineri și populația generală, creând orașe mai respirabile și sate mai reziliente climatic.

- **Gestionarea deșeurilor și prevenirea poluării:** O prioritate clară este stoparea *“mafioțizării” sectorului de reciclare* și a practicilor nocive de import/export al deșeurilor. Alternativa își propune să **împiedice transformarea Republicii Moldova în o “groapă de gunoi internațională”**, instituind controale stricte și transparență în managementul deșeurilor. Totodată, se urmărește *regionalizarea serviciilor publice de salubritate* – Alternativa propune un program denumit „50 de orașe”, care ar asigura dreptul accesului tuturor orașelor mari la sisteme regionale integrate de apă, canalizare, transport public și gestionare a deșeurilor solide. Prin construirea a cel puțin *trei uzine regionale de reciclare* și implementarea sistemului „plătește pentru cât arunci” la nivel local, s-ar reduce numărul rampelor neautorizate de gunoi. Măsuri în plus includ crearea unei *rețele naționale de colectare contra cost a deșeurilor reciclabile* (plastic, sticlă), pentru a stimula populația să recicleze și pentru a curăța mediul de plastic – sursa principală de poluare difuză.

Per ansamblu, programul Alternativa abordează mediul într-o manieră holistică, de la climă și energie la agricultură și orașe verzi, reflectând o **viziune ecologistă modernă**. Aceste priorități rezonază cu cerințele tinerilor activi în ONG-uri de mediu, care au cerut soluții concrete pentru ape curate, mai multe păduri și orașe mai verzi. Alternativa pare să fi preluat multe dintre aceste teme, poziționându-se ca o voce puternică pentru dreptatea climatică și de mediu.

4.3. Blocul „Patriotic”

Blocul „Patriotic” a inclus în oferta sa electorală o secțiune dedicată *dezvoltării regionale, satelor și ecologiei*, sub sloganul **„Ecologie și viitor”**. Chiar dacă programul lor este prezentat mai succint, acesta conține câteva angajamente cheie menite să protejeze natura și să îmbunătățească calitatea vieții oamenilor, mai ales din afara marilor orașe. Principalele priorități de mediu anunțate de Blocul Patriotic sunt:

- **Infrastructură durabilă în mediul rural:** Blocul Patriotic vede legătura directă între dezvoltarea satelor și protecția mediului. Astfel, promite *modernizarea rețelei naționale de drumuri* și crearea de hub-uri logistice în regiuni, însă într-un mod care sprijină turismul și agroturismul, punând în valoare natura locală. În satele Moldovei se dorește asigurarea accesului la servicii de bază – **apă potabilă și canalizare** în fiecare comunitate, precum și *iluminat public* eficient. Aceste investiții ar reduce poluarea locală (ex. eliminarea latrinelor și a poluării apelor subterane prin sisteme moderne de canalizare) și ar aduce beneficii sanitare populației, inclusiv copiilor și tinerilor din zonele rurale.

- **Program național de împădurire:** Înțelegând importanța pădurilor pentru viitorul țării, Blocul Patriotic pledează pentru un **program ambițios de împădurire la nivel național**. Scopul este creșterea suprafeței împădurite, ceea ce va contribui la protejarea solurilor, la reglarea regimului de precipitații și la asigurarea unui aer mai curat. De asemenea, se evidențiază necesitatea protejării principalelor *surse de apă* ale țării – râurile Nistru și Prut – prin măsuri ce includ împădurirea fâșiilor riverane și modernizarea stațiilor de epurare din orașe. Protecția ecosistemului râului Nistru în special este menționată ca prioritate, dată fiind importanța lui ca sursă strategică de apă potabilă.
- **Dezvoltarea agriculturii organice:** O altă direcție promovată de Blocul Patriotic este *susținerea agriculturii organice*. Modernizarea satelor vine la pachet cu încurajarea practicilor agricole ecologice, care nu poluează solul și apa cu pesticide sau îngrășăminte chimice. Astfel, se dorește ca Moldova să devină nu doar mai verde la nivel de peisaj, ci și la nivel de producție agricolă, asigurând alimente mai sănătoase pentru populație și protejând mediul rural de poluarea chimică.

Angajamentele Blocului Patriotic sugerează că acest concurent electoral vede *natura ca parte a sănătății și viitorului națiunii*. Mesajul programului – „Protejarea naturii înseamnă protejarea sănătății și a viitorului națiunii” – rezonază cu valorile tinerilor care militează pentru un mediu curat de dragul generațiilor viitoare. Deși mai puțin detaliat, programul ecologic al Blocului Patriotic subliniază conexiunea între investițiile în infrastructură (drumuri, apă, electricitate) și obiectivele de mediu (păduri, ape curate), promovând o viziune integrată de dezvoltare sustenabilă a regiunilor.

4.4. Partidul Politic „Partidul Nostru”

Partidul Nostru (formațiune extra-parlamentară condusă anterior de Renato Usatîi) și-a structurat platforma electorală incluzând un capitol dedicat **protecției mediului**. Programul acestui partid propune soluții concrete, cu ținte clare, pentru principalele probleme ecologice cu care se confruntă Republica Moldova. Prioritățile de mediu ale Partidului Nostru includ:

- **Gestionarea deșeurilor și reciclare:** Partidul Nostru promite **construcția a trei uzine regionale de reciclare a deșeurilor** și *regionalizarea serviciilor de colectare a deșeurilor*, pentru a eficientiza managementul acestora la nivel național[6]. Scopul este **reducerea numărului de gunoiști** existente (multe neconforme) prin centralizarea deșeurilor în câteva centre moderne de procesare. Aceste uzine regionale ar sorta și recicla deșeurile, diminuând volumul care ajunge la depozitare și eliminând practicile de ardere sau aruncare necontrolată a gunoaielor. Măsura răspunde unei nevoi stringente, dat fiind că în prezent circa 1139 de poligoane de gunoi ocupă peste 1200 hectare, adesea fără a respecta standardele de mediu[7]. În plus, Partidul Nostru propune *crearea unei rețele naționale de puncte de colectare (contra cost) a materialelor reciclabile din plastic și sticlă*. Astfel de centre de achiziție a ambalajelor ar încuraja cetățenii, inclusiv tinerii, să adune și să predea voluntar deșeurile reciclabile, reducând poluarea mediului și oferind beneficii economice comunităților locale.

- **Apă potabilă și canalizare pentru populație:** Un alt pilon al programului de mediu îl constituie **asigurarea accesului la apă potabilă și canalizare** pentru toți cetățenii. Partidul Nostru vrea să demareze *proiecte naționale* menite să extindă rețelele de apă și canal în localitățile care încă nu dispun de aceste servicii de bază[8]. Este subliniat faptul că astăzi zeci de procente din populație nu au acces la apă curată, iar situația este critică mai ales la sate (unde doar ~50% au apă la robinet și ~40% au canalizare)[9]. Implementarea acestor proiecte ar avea un impact social și sanitar uriaș, contribuind la sănătatea publică și reducând poluarea apelor subterane. Pentru tineri (elevi, studenți) ar însemna școli cu condiții normale (fără toalete în curte), iar pentru comunități – un mediu mai igienic și mai prosper.
- **Protecția resurselor de apă naturale:** Partidul Nostru se angajează să protejeze *sursele principale de apă potabilă ale țării*, în special râurile **Nistru și Prut**, precum și ecosistemele râurilor mici[10]. Măsurile propuse includ monitorizarea și prevenirea poluării acestor ape, cooperarea cu autoritățile din țările vecine pentru gestionarea durabilă a bazinelor hidrografice și investiții în stații de epurare moderne. Având în vedere că Nistrul furnizează apă potabilă pentru o bună parte din populație, iar Prutul formează hotarul vestic al țării, importanța lor strategică este evidentă. Protejarea calității apei este esențială pentru sănătatea tinerilor și a comunităților pe termen lung.
- **Împăduriri și spații verzi:** Un alt obiectiv este **majorarea suprafețelor împădurite** ale Republicii Moldova[11]. Partidul Nostru recunoaște că Moldova are prea puțină pădure (aprox. 11% din teritoriu) comparativ cu necesarul ecologic. Prin împăduriri (posibil prin programe naționale sau locale), s-ar atenua probleme precum eroziunea solului, alunecările de teren și schimbările climatice la nivel local. De asemenea, s-ar crea premise pentru aer mai curat și conservarea biodiversității – aspecte de care tinerii sunt tot mai interesați.
- **Întărirea legislației de mediu:** Programul mai prevede *înăsprirea pedepselor pentru poluarea mediului*. Aceasta înseamnă sancțiuni mai severe (amenzi mari, eventual pedepse penale) pentru agenții economici sau persoanele care poluează apele, aerul sau solul. Un cadru legal strict ar acționa ca factor de descurajare a practicilor nocive (cum ar fi deversările ilegale, arderile necontrolate de deșeuri, tăierile ilegale de pădure etc.), asigurând că eforturile de curățare a mediului nu sunt subminate de noi poluări.

Prin aceste propuneri, Partidul Nostru arată o orientare pragmatică spre rezolvarea problemelor de mediu *de la infrastructură la reglementare*. Programul său reflectă cerințele pe care societatea civilă și grupurile de tineri le-au ridicat frecvent: “vrem apă și aer curate, vrem păduri, vrem ca cei care poluează să fie trași la răspundere”. Multe dintre aceste măsuri – uzine de reciclare, apă și canalizare în toată țara, protejarea Nistrului/Prutului – sunt aliniate cu așteptările formulate de tinerii activiști de mediu la consultările publice, indicând o convergență între vocea tinerilor și agenda Partidului Nostru în privința mediului[12].

4.5. Blocul electoral „ÎMPREUNĂ”

Blocul electoral „ÎMPREUNĂ” (format în jurul Partidului Schimbării și Partidului Verde Ecologist, alături de alte formațiuni) a prezentat un program amplu pro-european, în care componenta de mediu ocupă un loc central. Datorită participării Verzilor în această alianță, **politicile de mediu** propuse de „ÎMPREUNĂ” sunt printre cele mai detaliate și ambițioase. Obiectivele cheie ale blocului vizează tranziția spre o economie verde și integrarea principiilor de durabilitate în toate sectoarele. Iată principalele priorități pe mediu ale „ÎMPREUNĂ”:

- **Stimularea energiei regenerabile și eficiența energetică:** Blocul „ÎMPREUNĂ” propune măsuri energice pentru a crește ponderea energiei verzi. În acest sens, se dorește *stimularea investițiilor în surse regenerabile* la scară largă (ferme solare, parcuri eoliene) dar și la nivel casnic. Un program numit „**Casa Verde**” este propus, prin care consumatorii casnici ar putea accesa credite pe termen lung subvenționate pentru instalarea de panouri fotovoltaice, turbine eoliene de mică putere sau alte soluții verzi la domiciliu. Totodată, „ÎMPREUNĂ” vrea să acorde *granturi pentru proiecte de eficiență energetică* (de exemplu izolarea termică a clădirilor, sisteme inteligente de consum), oferind și asistență în procesul birocratic de obținere a autorizațiilor. Scopul acestor inițiative este reducerea consumului de energie convențională, scăderea facturilor cetățenilor și diminuarea emisiilor de gaze cu efect de seră. Un obiectiv concret enunțat este ca **până în 2029 cel puțin 70% din localitățile rurale** să aibă instituțiile publice alimentate cu energie verde (panouri solare pe școli, primării, spitale, etc.).
- **Managementul apei și irigații:** În sectorul agricol, „ÎMPREUNĂ” propune acțiuni decisive pentru a combate seceta și a utiliza eficient apa. Se are în vedere *reabilitarea urgentă a sistemelor de irigații și drenaj de mare amploare*, multe dintre ele construite în perioada sovietică și aflate acum în paragină. De asemenea, blocul solicită elaborarea rapidă a unor reglementări clare privind utilizarea **fântânilor arteziene** pentru irigarea terenurilor agricole, astfel încât fermierii să poată accesa apa subterană în mod legal și sustenabil în perioadele secetoase. Vor fi acordate *subvenții pentru procurarea sistemelor de irigare la scară mică* (ex: pentru solarii sau loturi familiare), iar *asociațiile utilizatorilor de apă* vor fi consolidate, recunoscându-se rolul lor în administrarea locală a sistemelor de irigație. O idee inovativă este **crearea unei rețele de bazine de acumulare interconectate prin canale**, care să colecteze excesul de apă (din ploii abundente sau topirea zăpezii) și să îl distribuie către zonele agricole secetoase. Pe partea de *apă potabilă*, blocul „ÎMPREUNĂ” își asumă obiectivul ca **până în 2029 toate satele să fie aprovizionate cu apă potabilă și canalizare** – ceea ce se aliniază cu prioritățile altor partide, indicând un consens că această problemă este critică la nivel național.
- **Infrastructura de mediu și sanitație:** Programul subliniază necesitatea *îmbunătățirii sanitației* la nivel național, prin investiții masive în **stații de epurare** și sisteme de canalizare conforme standardelor UE. Se recunoaște că orașele sunt printre principalii poluatori ai apelor (deșeurile lichide neepurate fiind deversate în râuri), așa că modernizarea sau construirea de stații de epurare în orașe și comune devine **prioritate națională**. Aceste acțiuni ar proteja atât mediul (apele de suprafață și pânza freatică), cât și sănătatea publică. Un alt angajament major este *până în 2029, crearea unei infrastructuri fiabile de gestionare a deșeurilor* pe întreg teritoriul țării. Blocul

„ÎMPREUNĂ” promite dezvoltarea unor **servicii regionale de colectare, sortare și prelucrare a deșeurilor**, care să permită reciclarea pe scară largă. Practic, se dorește instalarea unei rețele de stații de sortare și fabrici de reciclare care să deservească mai multe raioane, reducând astfel numărul depozitelor de gunoi neautorizate. De asemenea, programul vizează valorificarea energetică a deșeurilor – producerea de energie (electrică sau termică) din gunoaie prin tehnologii avansate (precum incineratoare cu recuperare de energie sau fabrici de biogaz). Astfel, *deșeurile ar deveni resurse*, contribuind la mixul energetic al țării și scăzând impactul asupra mediului.

- **Protecția pădurilor și împăduriri:** Având în componență Partidul Verde, blocul „ÎMPREUNĂ” este foarte ferm în privința pădurilor. Se angajează la **oprirea imediată a tăierilor ilegale sau excesive** și la implementarea unui **program național de împădurire** adaptat la noile condiții climatice. Un element important este *refacerea fâșiilor forestiere* (perdele forestiere de protecție) ca parte a acestui program – recunoscând rolul lor crucial în protejarea câmpurilor agricole de vânt, conservarea umidității solului și servind drept coridoare ecologice pentru fauna sălbatică. Se menționează mobilizarea atât a resurselor interne, cât și apelarea la *fonduri internaționale* (există numeroase linii de finanțare globală și europeană pentru păduri și climă) pentru a finanța aceste împăduriri. Mai mult, blocul vrea să extindă rețeaua de *arii protejate* – **crearea și finanțarea de noi Parcuri Naționale și Zone Protejate**, promovând totodată *ecoturismul* ca modalitate de a genera locuri de muncă și a aduce venituri în comunitățile locale. Un mediu conservat poate deveni astfel un motor de dezvoltare rurală (prin turism), ceea ce e o perspectivă atractivă pentru tinerii din zonele respective, care ar avea motive să rămână și să se implice în astfel de inițiative. În paralel, se vorbește despre *eradicarea corupției în gestionarea fondului forestier* – asigurând un management transparent al pădurilor, astfel încât pădurarii și administratorii să nu mai fie tentați sau presați să tolereze tăieri ilegale. Blocul sugerează că fără corupție și cu voință politică, Moldova ar putea fi reîmpădurită într-un ritm rapid, recuperând decalajul față de normele europene. În fine, se promovează **cultura plantelor energetice** (precum salcia energetică, miscanthus etc.) ca sursă alternativă de biomasă pentru încălzire, reducând astfel presiunea asupra pădurilor naturale pentru lemn de foc.
- **Transport ecologic și educație ecologică:** În sfera urbană și a transporturilor, programul „ÎMPREUNĂ” include un *Program național de promovare a transportului ecologic*. Acesta vizează **dezvoltarea transportului alternativ** (biciclete, trotinete electrice, vehicule electrice) în orașele mari prin crearea infrastructurii necesare (piste sigure pentru biciclete, stații de încărcare, benzi dedicate transportului public electric etc.). De asemenea, blocul vrea politici publice care *încurajează transportul ecologic* – atât personal (facilități la cumpărarea de vehicule electrice sau hibride, parcări gratuite pentru acestea, taxe mai mici etc.), cât și public (înnoirea parcurilor de autobuze și troleibuze cu vehicule electrice sau pe gaz natural comprimat). Scopul este reducerea poluării aerului din orașe, problema smogului fiind tot mai acută în Chișinău și Bălți. În paralel, un aspect transversal este **educația ecologică**: „ÎMPREUNĂ” dorește *introducerea obligatorie a educației ecologice în curriculum* – de la grădiniță până la facultate. Aceasta ar asigura formarea unei noi generații de cetățeni conștienți de importanța mediului și pregătiți să adopte comportamente prietenoase față de natură. În plus, accesul la materiale și

instrumente de educație ecologică non-formală și informală ar fi facilitat, astfel încât nu doar elevii, ci întreaga populație să poată învăța despre ecologie.

Prin amploarea și detaliul acestor propuneri, blocul „ÎMPREUNĂ” se poziționează clar ca un **campion al cauzei de mediu** în politica moldovenească. Fiind susținut de formațiuni pro-europene și verzi, programul său este în acord cu *cele mai bune practici europene*: economie verde, energie curată, transport sustenabil, educație climatică. Totodată, este exact genul de agendă pentru care militează tinerii din mișcările climatice – o transformare sistemică a societății, în care considerentele de mediu și viitor sustenabil stau la baza guvernării. Integrarea educației ecologice și implicarea tinerilor (ex. prin ecoturism sau prin susținerea start-up-urilor verzi) arată că „ÎMPREUNĂ” vede tânăra generație ca partener esențial în realizarea acestor schimbări.

4.6. Partidul Liberal (PL)

Partidul Liberal (PL) declară în programul său că tratează *mediul drept o prioritate maximă*, solicitând **redefinirea locului și rolului sectorului de mediu** în politicile guvernamentale. PL consideră că politicile ecologice trebuie integrate transversal în toate domeniile și că instituțiile de mediu trebuie întărite. Principalele direcții de acțiune privind mediul în programul PL sunt:

- **Educație ecologică și conștientizare:** Liberalii propun dezvoltarea de *mecanisme eficiente pentru creșterea nivelului de educație și cultură ecologică a cetățenilor*. Acest demers include **introducerea educației ecologice în sistemul de învățământ formal** (școli, licee) și asigurarea accesului la materiale și instrumente pentru educație ecologică non-formală. Scopul este de a *educa viitoarele generații* să fie prietenoase cu mediul și clima, cultivând de timpuriu respectul pentru natură. De asemenea, PL vrea să impulsioneze campanii publice de informare privind protecția mediului, astfel încât publicul larg – inclusiv adulții – să conștientizeze impactul comportamentelor lor asupra naturii. Acest accent pe educație reflectă convingerea că **schimbarea atitudinii** este cheia pentru un mediu mai curat pe termen lung.
- **Promovarea energiei verzi:** Partidul Liberal pledează pentru *încurajarea și promovarea energiei din surse alternative, regenerabile și nepoluante*. Concret, se dorește sprijinirea instalării de **panouri solare și turbine eoliene**, inclusiv prin implementarea mecanismului de **net metering** (facturare netă) – care permite consumatorilor ce își produc propria energie verde să injecteze surplusul în rețea și să primească credite pentru acesta. Acest mecanism stimulează micii producători (gospodării, firme) să investească în regenerabile, știind că își pot recupera investiția prin economii la factura de electricitate. Prin astfel de politici, PL urmărește reducerea poluării aerului și a dependenței de combustibili fosili, aliniindu-se obiectivelor UE de creștere a ponderii regenerabilelor.
- **Protecția solului și combaterea deșertificării:** Conștient de faptul că *solul fertil este o resursă naturală vitală a Republicii Moldova*, Partidul Liberal propune acțiuni pentru **conservarea și protecția solului**. Acestea includ stoparea procesului de *deșertificare a solului* (observat deja în zonele sudice, afectate de secetă și lipsă de perdele forestiere). Măsurile ar putea consta în reîmpădurirea terenurilor degradate, rotația culturilor,

reducerea arăturilor adânci și prevenirea eroziunii. Scopul este menținerea productivității agricole pe termen lung și prevenirea transformării unor regiuni în stepe aride.

- **Gestionarea deșeurilor menajere și periculoase:** PL susține dezvoltarea infrastructurii regionale de colectare, reciclare, tratare și valorificare a deșeurilor menajere solide, precum și a deșeurilor **periculoase** (cum ar fi baterii, electronice, deșeuri chimice). Aceasta implică construirea de stații de sortare și reciclare în fiecare regiune, astfel încât să scadă volumul de deșeuri depozitate și să crească rata de reciclare. Pentru deșeurile periculoase, este necesară infrastructură specializată (colectare separată și centre de neutralizare), având în vedere riscurile mari pe care acestea le prezintă pentru mediu și sănătate. Partidul Liberal recunoaște că fără o infrastructură adecvată, chiar și cele mai bune legi rămân neaplicate, așa că pune accent pe *investiții concrete* în acest domeniu.
- **Protecția apelor și cooperare internațională:** Un alt aspect crucial este **conservarea și protejarea resurselor de apă** ale țării. PL afirmă că va promova internaționalizarea măsurilor de protecție a fluviului **Nistru** – dată fiind importanța acestuia, se dorește implicarea organismelor internaționale și a Ucrainei (țara vecină din amonte) pentru a asigura un regim de curgere și o calitate a apei care să protejeze interesele cetățenilor moldoveni. Totodată, PL pledează pentru *protejarea rezervelor subterane de apă* (strategice pentru alimentarea multor localități) pentru generațiile viitoare. Se propune *un plan național pentru reabilitarea râurilor mici*, incluzând curățarea albiilor, refacerea vegetației riverane și prevenirea poluării industriale sau agricole a acestora. Astfel de acțiuni ar revitaliza ecosisteme locale și ar asigura surse de apă curată în comunități.
- **Amprenta ecologică și consumul responsabil:** Partidul Liberal dorește să *promoveze conceptul de “amprentă ecologică”* în societate – un indicator care măsoară cererea de resurse a populației (teren, apă) raportat la capacitatea de regenerare a Pământului. Popularizarea acestui concept ar veni la pachet cu **educația pentru folosirea rațională a resurselor naturale și descurajarea culturii consumeriste**. PL consideră că prin schimbarea mentalităților – de la risipă la moderație și re folosire – cetățenii pot contribui direct la protecția mediului, reducând presiunea asupra resurselor (de ex.: economisirea apei și energiei, reducerea deșeurilor, alegerea produselor locale și ecologice).

În ansamblu, programul Partidului Liberal pune accent pe *schimbarea comportamentelor și creșterea responsabilității civice față de mediu*. Este un set de măsuri care combină inițiative hard (infrastructură de deșeuri, energii regenerabile) cu inițiative soft (educație ecologică, campanii de conștientizare). Pentru tinerii preocupați de mediu, idei precum educația ecologică obligatorie sau promovarea conceptului de amprentă ecologică sunt binevenite și relevante. Totodată, PL demonstrează că vede legătura dintre **integrarea europeană** și mediul înconjurător – multe din propunerile sale (de la net metering la managementul deșeurilor) sunt inspirate din practicile UE, ceea ce corespunde cu aspirațiile pro-europene pe care le au mulți tineri moldoveni.

4.7. Partidul Național Moldovenesc (PNM)

Partidul Național Moldovenesc (PNM), o formațiune politică recentă condusă de Dragoș Galbur, a venit în alegerile 2025 cu un program electoral ce conține și o componentă ecologică bine definită. În viziunea PNM, protecția mediului trebuie să se bazeze pe modele de succes din alte țări și să implice acțiuni ferme ale statului. Printre **măsurile propuse de PNM** în domeniul mediului se regăsesc:

- **Sistem național de garanție-returnare pentru ambalaje:** PNM propune implementarea unui **sistem național de garanție-returnare** pentru ambalajele din plastic, sticlă și metal[13]. Acest sistem, inspirat de modelul Cehiei și al altor 11 state UE, presupune perceperea unei **taxe de garanție** la cumpărarea fiecărui produs ambalat, sumă ce este returnată consumatorului atunci când aduce ambalajul gol la un centru de colectare. Scopul este să stimuleze returnarea și reciclarea masivă a ambalajelor de unică folosință. Experiența țărilor care au aplicat acest sistem arată o reducere a poluării cu astfel de deșeuri cu până la 90%[14], deoarece majoritatea ambalajelor sunt recuperate. Pentru Moldova, ar însemna orașe și râuri mai curate, mai puține PET-uri și sticle aruncate în natură, dar și *modernizarea lanțului de distribuție agroalimentar* (magazinele și producătorii fiind implicați în colectarea ambalajelor). PNM identifică posibile surse de finanțare pentru pornirea acestui sistem în bugetul Ministerului Mediului și parteneriate cu retaileri și industrie, semnalând astfel fezabilitatea implementării.
- **Gestionarea apei după modelul israelian:** Conștient de problema deficitului de apă și a secetei, PNM propune un **Program Național de Gestionare a Apei** inspirat din modelul practicat de Israel[15]. Aceasta implică *reformarea Agenției „Apele Moldovei”* – care ar trebui să treacă de la un rol birocratic la unul pro-activ, de intervenție și management. Se prevede *investiția în modernizarea fântânilor* (multe sate depind de fântâni, care însă au apă de calitate necorespunzătoare în procent de ~80%[16]), *restaurarea lacurilor de acumulare degradate* (pentru a reține apa în peisaj) și *implementarea managementului inteligent al irigațiilor* în agricultură (de exemplu, monitorizarea consumului de apă, sisteme eficiente precum picurarea, programarea udărilor în funcție de umiditatea solului etc.). Prin această strategie, Moldova ar putea utiliza eficient fiecare strop de apă, similar modului în care Israel – o țară aridă – a devenit un campion al eficienței apei.
- **Campanie națională de reîmpădurire:** PNM dorește lansarea unei **Campanii naționale de reîmpădurire**, concentrată pe crearea de *perdele forestiere și păduri comunitare*[17]. Ținta propusă este plantarea a cel puțin **5.000 hectare de păduri și perdele forestiere în fiecare an**[18]. Zonele prioritare ar fi în jurul localităților (pentru a le proteja de vânt și praf), de-a lungul râurilor (pentru a preveni inundațiile și a filtra scurgerile) și pe terenurile agricole (pentru a combate eroziunea și seceta). Modelul invocat este cel al României, care are programe similare de împădurire. Pădurile astfel create nu doar că ar absorbi CO₂ (ajutând la efortul de combatere a schimbărilor climatice), dar ar acționa și ca *instrumente de protecție climatică locală* (microclimat mai răcoros, barieră împotriva furtunilor de praf, habitat pentru polenizatori și alte specii). Pentru finanțare, se menționează utilizarea Fondului Ecologic Național și a programelor UE precum LIFE.

- **Închiderea gunoiștilor ilegale și centre regionale moderne de deșeuri:** Similar cu alte partide, PNM abordează frontal problema gropilor de gunoi neautorizate. Conform datelor citate de ei, **99% din gunoiștii existente sunt ilegale**, adevărate „bombe ecologice”[19]. Partidul își propune **închiderea treptată a tuturor acestor depozite neconforme și construcția de centre regionale ecologice** de gestionare a deșeurilor, în parteneriat cu primăriile, conform standardelor UE[19]. Practic, PNM sugerează o rețea de *poligoane regionale moderne*, unde deșeurile să fie aduse centralizat, sortate și tratate, eliminând necesitatea sutelor de mini-gropi improvizate de prin sate și orașe. Fondurile ar veni din același Fond Ecologic Național, fonduri europene structurale și contribuții locale. Această măsură ar reduce poluarea solului și a apelor subterane (multe gropi actuale contaminează mediu), dar ar aduce și un cadru legal mai organizat pentru gestionarea deșeurilor (consolidând capacitatea autorităților locale de a lucra împreună).
- **Monitorizarea calității aerului și combaterea arderilor ilegale:** PNM pune accent și pe **calitatea aerului**, propunând crearea unei **rețele naționale de senzori de monitorizare a aerului** în timp real[20]. Acești senzori ar fi instalați în toate centrele raionale și în zonele cu risc ridicat de poluare, furnizând date publice despre concentrațiile de poluanți. Un scop imediat este *detectarea și descurajarea arderilor ilegale de deșeuri și resturi vegetale*. PNM dorește implementarea unui sistem de *alerte digitale* – atunci când senzorii detectează fum/poluare caracteristică unei arderi nepermise, autoritățile locale și chiar cetățenii voluntari să fie notificați pentru a interveni prompt. În paralel, PNM menționează lansarea de **campanii publice de educație ecologică** pe tema calității aerului, inclusiv în școli, punând accent pe efectele negative ale arderii deșeurilor asupra sănătății respiratorii. Astfel, se combină măsuri tehnice (senzori, alerte) cu măsuri educative pentru a aborda problema. Implementarea unei rețele de monitorizare ar aduce Moldova în linie cu practicile europene (unde datele de calitate a aerului sunt disponibile online aproape în timp real) și ar oferi cetățenilor transparență. Pentru tineri – care adesea folosesc tehnologia în activism – aceste date ar fi un instrument util în susținerea cauzelor de mediu.

Per total, prioritățile PNM arată o orientare pragmatică, inspirată de exemple de succes din afară, dar adaptată la problemele locale. Mesajul este că soluțiile există (le-au aplicat alții cu rezultate bune) și că trebuie voință politică pentru a le implementa și în Moldova. Pentru tinerii preocupați de mediu, programul PNM oferă speranța unor acțiuni concrete și rapide – de la *returnarea ambalajelor* (pe care mulți deja o practică în alte țări sau și-ar dori să o vadă aici) până la *monitorizarea poluării aerului* (subiect de interes în orașe ca Chișinău). PNM ar putea astfel atrage segmentul de alegători tineri și educați ecologic, care doresc ca și Moldova să adopte sisteme moderne și eficiente de protecție a mediului[13][20].

4.8. Partidul Social Democrat European (PSDE)

Partidul Social Democrat European (PSDE), o formațiune politică social-democrată (rezultată din rebranding-ul fostului PDM), a inclus în programul său idei ce susțin *tranziția ecologică* a economiei. Deși referirile la mediu în platforma PSDE sunt mai generale și puțin numeroase, se pot identifica următoarele priorități:

- **Tranziție ecologică în industrie și logistică:** PSDE susține necesitatea unor **programe de tranziție ecologică** pentru sectoarele industrial și de transport/logistică. Acest lucru implică măsuri de modernizare a proceselor industriale pentru a reduce emisiile și deșeurile – de exemplu, tehnologie mai eficientă energetic, captarea poluanților, reciclarea apei în procesele tehnologice, etc. În logistică, ar putea fi vorba de încurajarea transportului feroviar sau fluvial (mai puțin poluant) în locul celui rutier, stimularea flotelor auto verzi (camioane electrice/GNC) sau optimizarea rutelor pentru a reduce consumul de combustibil.
- **Sprijin pentru energia regenerabilă produsă local:** Un punct explicit menționat este **sprijinul pentru energia regenerabilă produsă local** – solară, biomasă, eoliană. PSDE, ca partid cu orientare socială, ar putea pune accent pe implicarea comunităților locale și a întreprinderilor mici în producerea de energie verde. Aceasta s-ar putea traduce în subvenții pentru *panouri solare pe case* sau pe clădiri publice, proiecte de *încălzire pe biomasă* (peleți, biogaz) în localități rurale, și facilități pentru micro-producători (similar conceptului de prosumator). Scopul ar fi atât reducerea dependenței de energie importată scumpă, cât și păstrarea banilor în comunitate și reducerea costurilor pentru cetățeni – un mesaj care rezonază cu valorile social-democrate de protecție socială.
- **Subvenții pentru antreprenariat verde:** PSDE propune acordarea de **subvenții pentru antreprenoriatul verde**, promovând economia circulară și reciclarea. Practic, ar fi vorba de scheme de sprijin financiar (granturi nerambursabile, credite avantajoase) pentru firme nou-înființate sau existente care dezvoltă soluții de reciclare, reutilizare, reducere a risipei, eco-inovații. De exemplu, un start-up care produce materiale de construcții din deșeuri reciclate, sau o mică afacere ce colectează uleiul alimentară uzat pentru a-l transforma în biocombustibil, ar putea beneficia de asemenea subvenții. Aceste politici urmăresc crearea de **noi locuri de muncă verzi** și transformarea problemei deșeurilor într-o oportunitate economică.

Fiind un partid de orientare mai generalistă, PSDE nu a dezvoltat la fel de mult agenda de mediu precum partidele ecologiste sau progresiste. Totuși, includerea acestor direcții arată că și formațiunile tradiționale recunosc importanța *Pactului Verde European* și a tendințelor globale de decarbonizare. Pentru tineri, propunerile PSDE ar putea fi atractive în măsura în care creează perspective economice noi (joburi în sectorul verde) și încurajează inovația locală. Social-democrații par să sugereze că tranziția ecologică trebuie făcută în mod **inclusiv**, cu sprijin pentru toți – mesaje care ar putea prinde rădăcini mai ales în rândul tinerilor din mediul urban, conștienți de provocările schimbărilor climatice dar dornici și de stabilitate economică.

(Notă: Programul PSDE pe mediu e foarte succint în sursele publice, limitându-se la cele de mai sus. Nu există un document detaliat disponibil cu angajamente specifice privind, de exemplu, ținte de emisii sau investiții concrete.)

4.9. Coaliția pentru Unitate și Bunăstare (CUB)

Coaliția pentru Unitate și Bunăstare (CUB), inițial parte a blocului „ÎMPREUNĂ” înainte de a candida separat, a pus accent în programul său pe *dezvoltare economică modernă și securitate*

energetică, incluzând măsuri legate de energia verde și eficiență. CUB, condusă de Igor Munteanu, și-a structurat angajamentele pe capitole, dintre care relevante pentru mediu și tineri sunt:

- **Reabilitarea infrastructurii de irigații cu tehnologie locală:** În viziunea CUB, agricultura poate deveni rezilientă climatic și totodată motor economic dacă se investește în infrastructură. Ei propun *reabilitarea sistemelor de irigații existente* în Republica Moldova (multe construite în anii '70-'80, azi într-o stare precară), folosind **echipamente și utilaje produse de companii autohtone**. Această măsură (enumerată în programul lor ca 1.1.2) ar stimula și industria locală (producătorii moldoveni de pompe, țevi, utilaje agricole), asigurând atât apă pentru fermieri în perioadele secetoase, cât și locuri de muncă în sectorul manufacturier. Pentru mediu, irigațiile reabilite înseamnă culturi mai rezistente la secetă și posibilitatea extinderii suprafețelor verzi irigate care altfel s-ar degrada.
- **Producerea energiei verzi:** CUB se angajează într-un plan ambițios de investiții în energie regenerabilă, având ca țintă **generarea a peste 4000 MWh** (probabil ar fi 4000 MW oră anual sau 4000 MW capacitate instalată, sursele nu sunt foarte clare) de energie solară stocată, cu reducerea costului energiei la circa 1 leu/kWh. Ei propun **parcuri solare** mari și **sisteme de stocare** a energiei (baterii) pentru a asigura continuitatea alimentării, luând modele de succes din Portugalia sau Franța. Un alt program, „*Un acoperiș – o sursă de energie*”, urmărește ca **fiecare clădire publică** (școală, spital, primărie) să-și instaleze panouri solare pe acoperiș, generând energie pentru consum propriu și economisind bani publici (model practicat în vestul Europei). De asemenea, CUB vine cu ideea inovatoare a emiterii de **Obligațiuni Energetice Moldovenești** destinate diasporei și populației, pentru a finanța aceste investiții verzi – inspirat de Irlanda și Belgia, unde cetățenii pot investi direct în proiecte regenerabile și primesc dobândă. Astfel, se mobilizează capital privat pentru obiective strategice, iar diaspora poate contribui la dezvoltarea țării într-un mod sustenabil.
- **Dezvoltarea forței de muncă în domeniul energiei verzi:** Realizând că tranziția energetică necesită specialiști, CUB propune *înființarea de Centre Regionale de formare* pentru meserii precum **electricienii solari, instalatori de panouri fotovoltaice, tehnicienii pentru stocarea energiei** etc. (pe modelul programelor din Portugalia, Spania). Aceasta atât pentru a oferi tinerilor oportunități de calificare și joburi în domeniul verde, cât și pentru a asigura că proiectele de energie regenerabilă au personal calificat local. În plus, CUB vrea să stimuleze inovația prin *burse naționale și concursuri pentru idei energetice*, oferind finanțări mici pentru proiecte pilot ale studenților sau tinerilor antreprenori (model din Finlanda, Slovacia). Aceste inițiative ar putea crea un ecosistem de inovație unde tinerii talentați să-și poată testa și realiza ideile (de la prototipuri de panouri solare mai eficiente la aplicații de management energetic inteligent), punând Moldova pe harta inovației verzi.
- **Securitate energetică și diversificare:** Pe lângă accentul pe regenerabile, CUB abordează și problema securității energetice imediate. Ei propun investiții în **surse regenerabile proprii** (solare, eoliene, biogaz) la scară națională, dar și crearea unei **Rezerve Strategice de Energie** (gaz și electricitate) care să fie folosită în situații de

criză. Această rezervă ar putea lua forma unor stocuri fizice (de gaze în depozite, de exemplu în depozitul de la Mărgăuți, sau stoc de păcură) și a unor aranjamente contractuale pentru electricitate. De asemenea, CUB subliniază *transparentizarea și diversificarea surselor de aprovizionare cu energie*, ceea ce implică renegocierea contractelor de import (pentru prețuri mai bune și condiții mai corecte) și găsirea de noi furnizori/regiuni de unde Moldova să importe (pentru a nu depinde de un singur partener, cum a fost cazul istoric cu Gazprom). Aceste măsuri nu sunt direct “verzi”, dar creează stabilitatea necesară pentru a putea implementa proiecte verzi pe termen lung. Totodată, diversificarea include și achiziția de energie de pe piețele UE, care oricum devin tot mai verzi (cu o pondere crescândă a regenerabilelor), deci indirect CUB susține și decarbonizarea surselor de energie importată.

Programul CUB se concentrează așadar pe **energie și pregătirea pentru viitor**, cu o atenție deosebită pe implicarea tinerilor și a diasporei în acest efort. Deși nu detaliază alte aspecte de mediu (precum deșeuri sau biodiversitate), viziunea CUB asupra energiei este importantă pentru mediul înconjurător: o țară alimentată de energie solară/eoliană va avea aer mai curat și va contribui mai puțin la schimbările climatice. Pentru tineri, planul CUB oferă atât un *viitor economic* (joburi în sectorul verde, sprijin pentru ideile lor) cât și un *mediu mai curat* (prin reducerea surselor fosile). Mesajul general este unul de *modernizare și empowerment*, în ton cu așteptările unei generații tinere care vrea să vadă Moldova evoluând spre inovație și sustenabilitate.

4.10. Liga Orașelor și Comunelor (LOC)

Liga Orașelor și Comunelor (LOC), un partid apărut ca voce a administrațiilor locale și implicat inițial în blocul „ÎMPREUNĂ”, are în programul electoral un set cuprinzător de *angajamente verzi* ce pun accent pe dezvoltarea sustenabilă a comunităților. LOC prezintă o viziune de jos în sus: **întărirea comunităților locale** pentru a realiza tranziția verde. Prioritățile de mediu ale LOC, așa cum reies din programul lor, includ:

- **Adaptare la schimbările climatice:** LOC propune *programe naționale de gestionare a riscurilor climatice și prevenirea dezastrelor*. Având în vedere episoadele de secetă, inundații sau grindină care afectează local comunitățile, se dorește un cadru național de acțiune care să ajute localitățile să se pregătească și să reacționeze. De asemenea, LOC susține **împăduriri și reîmpăduriri pe terenurile degradate** ca măsură de adaptare – recunoscând că pădurile protejează împotriva inundațiilor și mențin umiditatea solului[21]. Promovarea **agriculturii ecologice** și a **biodiversității** este o altă măsură – prin sprijin acordat fermierilor care adoptă practici sustenabile (agricultura organică reduce poluarea apelor și solului, păstrează insectele benefice etc.). În fine, LOC vorbește de dezvoltarea *energiei regenerabile în ferme* (biogaz din deșeuri agricole, panouri solare la ferme, microhidrocentrale unde e cazul), pentru ca și agricultura să contribuie la tranziția energetică.
- **Tranziția energetică la nivel local:** Parte din angajamentele LOC se referă la sprijinirea populației și a IMM-urilor în adoptarea energiilor verzi. Ei propun *subvenții pentru gospodăriile* (în special ale familiilor vulnerabile) care instalează **panouri solare**, astfel

încât povara costurilor inițiale să fie redusă. Totodată, LOC încurajează *parteneriate public-private* pentru parcuri solare și eoliene regionale – de exemplu, consilii raionale sau grupuri de primării asociindu-se cu investitori privați pentru a monta parcuri fotovoltaice pe terenuri neproductive. Se menționează și *reduceri fiscale* pentru companiile care investesc în tehnologii verzi, ca stimulent economic. Pentru finanțarea acestor planuri, se propune crearea **Fondului Național pentru Tranziția Verde**, alimentat din buget (o cotă din PIB dedicată mediului), granturi UE și împrumuturi de la instituții financiare internaționale (BERD, BM). Acest fond ar oferi, de exemplu, garanții de stat companiilor care iau *credite verzi* de la bănci, pentru a realiza proiecte de mediu. Ideile de mai sus ilustrează abordarea LOC: *atrageră de resurse externe și mobilizare internă* pentru finanțarea tranziției. În esență, LOC promite să aducă Europa acasă, nu doar prin legislație, ci și prin bani pentru proiecte verzi locale.

- **Gestionarea deșeurilor și economia circulară:** Liga Orașelor și Comunelor pledează pentru o revoluție în modul în care comunitățile tratează deșeurile. Primul pas este **crearea infrastructurii de colectare selectivă și reciclare în toate primăriile**[22]. Asta înseamnă că fiecare localitate, oricât de mică, ar trebui să aibă containere separate pentru plastic, hârtie, sticlă, metal, biodeșeuri etc., și un sistem de colectare care să ducă aceste materiale la centre de reciclare. Se dorește și *introducerea principiului „plătești pentru cât arunci”*[23] – adică taxarea diferențiată a gunoiului menajer în funcție de volumul generat, pentru a stimula cetățenii să recycleze mai mult (dacă recyclezi și astfel arunci mai puțin gunoi rezidual, plătești mai puțin la salubritate). LOC vrea să sprijine **IMM-urile în dezvoltarea industriei de reciclare și reutilizare**[24], oferind probabil stimulente financiare și acces la fonduri europene pentru cei care deschid facilități de sortare sau fabrici care folosesc materiale reciclate. Se menționează *campanii naționale de educație* pentru a reduce risipa alimentară și consumul de plastic de unică folosință[25] – aspect comportamental esențial, căci o bună parte din deșeuri provin din obiceiuri nesustenabile (mâncare aruncată, folosirea excesivă a ambalajelor). În plus, LOC propune *atrageră de fonduri europene* pentru a construi centre **regionale de reciclare și compostare**[26], completând astfel veriga finală a lanțului (după colectarea separată, să existe unde să le procesezi). Pentru companiile mari, se prevăd deduceri fiscale dacă trec la producție sustenabilă sau investesc în eficiență energetică – astfel încât nu doar cetățenii și micile firme, ci și industriile mari să se alinieze la economia verde. În ansamblu, aceste măsuri urmăresc *transformarea deșeurilor din problemă în resursă*, ceea ce reflectă viziunea europeană de economie circulară pe care LOC o adoptă.
- **Sănătatea mediului și agricultura verde:** LOC își asumă obiectivul de a garanta un mediu sănătos pentru oameni. Asta se traduce prin asigurarea unui *standard minim de calitate pentru apa potabilă și acces garantat la canalizare* în toate localitățile. Practic, niciun sat nu ar trebui să rămână fără apă bună de băut și nici fără rețea de canalizare funcțională – ceea ce converg cu planurile altor partide, semn că există un consens asupra urgenței acestei probleme. Se mai angajează la *monitorizarea strictă a calității aerului și a alimentelor* prin laboratoare regionale – deci un control sporit al poluanților din aer (de la noxe auto la amoniac din ferme) și al reziduurilor din produsele alimentare (pesticide, nitrați). LOC promite *granturi pentru fermierii ecologici*, cofinanțate din fonduri

europene și naționale, pentru a încuraja trecerea la **agricultură organică**. De asemenea, *subvenții pentru modernizarea irigațiilor* cu tehnologii eficiente energetic (pompe eficiente, energii regenerabile la stațiile de pompare) sunt avute în vedere. În plus, LOC sugerează că *producătorii care respectă standardele verzi* ar trebui să aibă **acces prioritar la piețele UE**, deci statul ar trebui să-i ajute în promovare și certificare, recompensând efortul lor ecologic. Toate aceste acțiuni ar conduce la un mediu rural mai curat (mai puțină poluare în apă, aer și sol), la *alimente mai sănătoase* pentru populație și la oportunități economice pentru tinerii care vor să rămână la țară practicând o agricultură modernă și curată.

- **Păduri, arii protejate și coridoare ecologice:** În ceea ce privește capitalul natural, LOC își ia angajamentul de a implementa corect programul național de împădurire, inclusiv **crearea de perdele forestiere** (fâșii verzi între câmpuri, în jurul localităților și de-a lungul drumurilor). Ei doresc extinderea parcurilor naționale și ariilor protejate, recunoscând că Moldova are puține astfel de zone comparativ cu recomandările europene. *Crearea de coridoare ecologice* în jurul orașelor și satelor este o idee interesantă – practic, împădurirea sau amenajarea unor culoare verzi care conectează zonele naturale dintre localități, pentru a permite faunei să se deplaseze și vegetației să se extindă. Pentru a sprijini eforturile locale, LOC propune un **Fond Verde pentru Primării**, alimentat din fonduri UE, dedicat proiectelor de împădurire și amenajare de parcuri locale. Astfel, fiecare primărie ar avea acces la resurse financiare pentru a planta copaci în comunitate sau a crea spații verzi, fără a depinde exclusiv de bugetul de stat. De asemenea, se preconizează *granturi competitive* pentru proiecte de biodiversitate inițiate de comunități și ONG-uri – încurajând inițiativa locală. Iar pentru marile obiective (precum coridoare verzi transfrontaliere sau protecția bazinelor de frontieră), se ia în calcul *cofinanțarea proiectelor transfrontaliere de mediu* cu România, Ucraina și UE. Astfel, LOC vede **protecția mediului ca pe un efort colaborativ** ce depășește granițele administrative.
- **Implicarea tinerilor și educație ecologică la nivel local:** Un capitol aparte în programul LOC îl constituie *implicarea oamenilor* în deciziile și acțiunile de mediu. Se dorește **introducerea educației ecologice la toate nivelurile de învățământ**, nu doar teoretic, ci și practic, prin *campanii de voluntariat ecologic și proiecte comunitare cu participarea școlilor*. Primăriile și ONG-urile ar putea primi *fonduri nerambursabile* pentru a organiza astfel de acțiuni verzi (ecologizări, plantări, concursuri și ateliere educaționale). LOC propune și *burse “verzi” pentru tinerii antreprenori* care lansează start-up-uri ecologice, arătând că vrea să susțină tinerii inovatori din localități. Colaborarea cu sectorul privat este de asemenea menționată – companiile mari ar putea sponsoriza campanii de conștientizare și activități în comunitate, ca parte a responsabilității lor sociale.

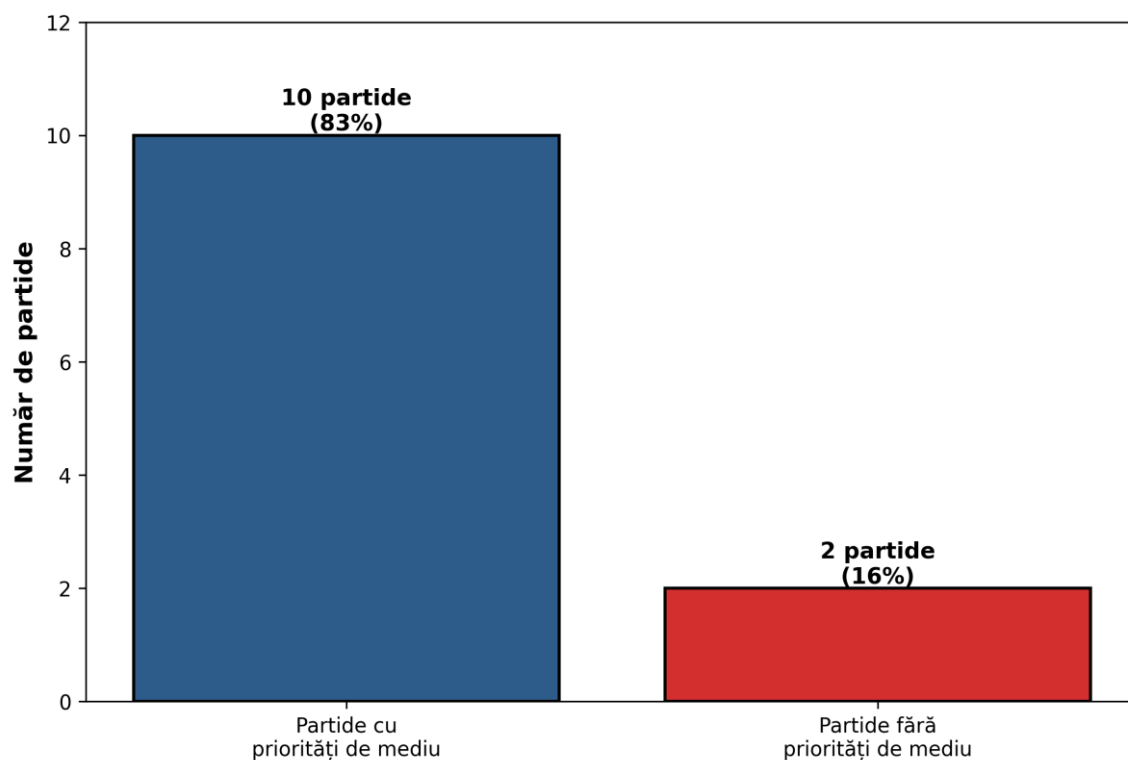
Angajamentele publice ale LOC sunt rezumate și în 11 promisiuni cheie pe care și le asumă, printre care: „*Vom transforma deșeurile în resursă, astfel încât fiecare localitate să devină un model de economie circulară europeană*”, „*Vom împăduri Moldova și vom opri defrișările, pentru a transmite generațiilor viitoare o țară verde*”, „*Vom atrage fonduri europene și internaționale pentru a finanța tranziția verde, astfel încât povara să nu cadă pe umerii cetățenilor*”, „*Vom crea un Fond Verde pentru Primării, pentru ca fiecare localitate să aibă resurse proprii să planteze păduri, să recicleze și să investească în eficiență energetică*”, „*Vom*

*transforma tranziția verde într-o sursă de locuri de muncă, investiții și prosperitate pentru fiecare comunitate”. Aceste declarații reflectă viziunea LOC: tranziția verde ca proiect național incluziv, de pe urma căruia toți cetățenii – și în special tinerii – să beneficieze fie printr-un mediu mai curat, fie prin oportunități economice și de implicare civică. În esență, LOC reiterează că **dreptul la un mediu sănătos** al fiecărui cetățean trebuie să fie integrat în politicile naționale, un punct de vedere în deplină armonie cu aspirațiile tinerei generații din Moldova.*

5. Prioritățile partidelor politice - analiză comparativă

5.1. Prezentare generală - integrarea temelor de mediu

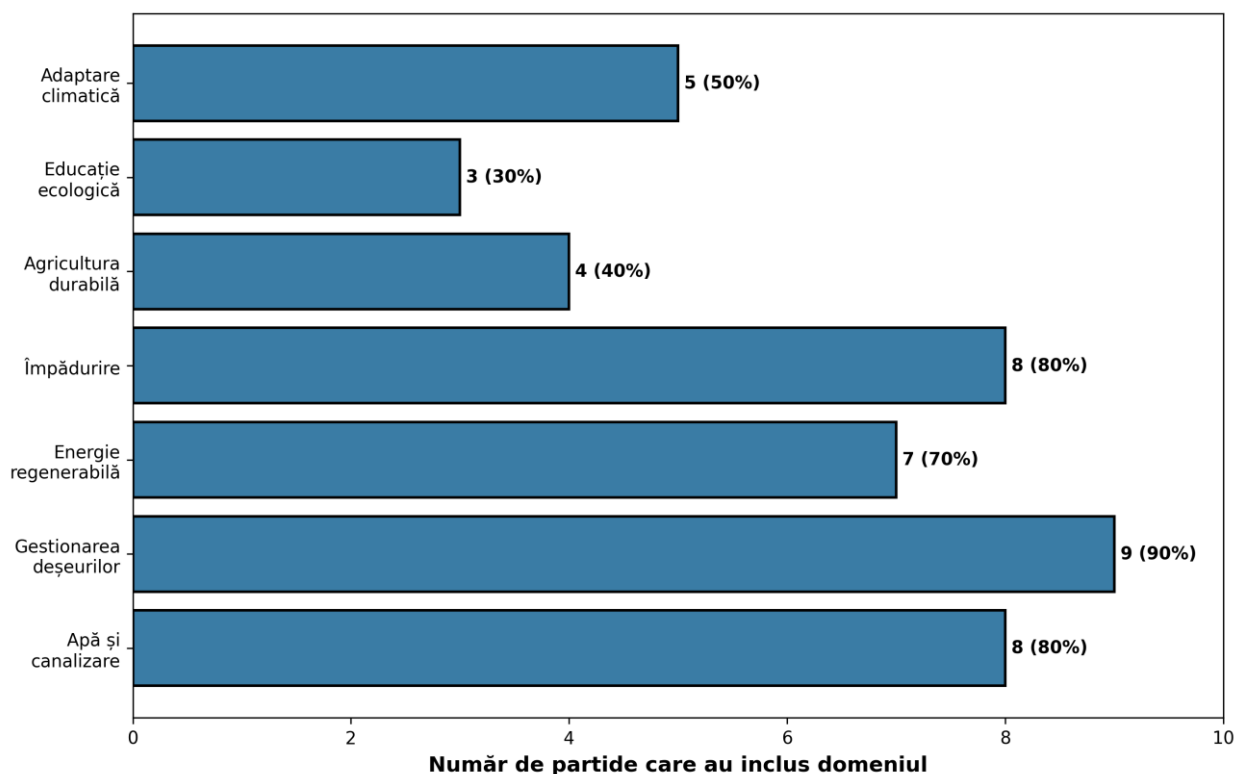
Integrarea priorităților de mediu în programele electorale (12 partide analizate)

Figura 1: Din cele 12 partide analizate, 10 (83%) au inclus explicit prioritati de mediu in platformele lor electorale. Acest procent ridicat indica o schimbare semnificativa in recunoasterea importantei problemelor de mediu in agenda politica moldoveneasca.

5.2. Acoperire tematica pe domenii

**Acoperirea tematică a priorităților de mediu
(din 10 partide cu angajamente de mediu)**

Figura 2: Gestionarea deșeurilor (90%) și apa/canalizare (80%) sunt domeniile cu cea mai mare acoperire, urmate de împădurire și energie regenerabilă. Agricultură durabilă și educația ecologică rămân mai puțin reprezentate, cu doar 30-40% acoperire.

5.3. Tabel comparativ detaliat al angajamentelor partidelor

Tabelele următoare (1 – 4) prezintă o comparație sistematică a angajamentelor specifice ale fiecărui partid pe domeniile prioritare identificate:

Tabel 1: Managementul deșeurilor și economia circulară

Partid	Angajamente specifice	Ținte măsurabile
PAS	Eliminarea gunoistilor neautorizate, operatori regionali	7 zone regionale, complet până în 2027
Alternativa	Construirea a 3 uzine de reciclare moderne	3 uzine + sistem deposit-return
Partidul Nostru	Uzine de reciclare, centre de colectare plastic	Minimum 3 uzine, tarife zero depozitare
IMPREUNA	Reciclare anvelope, sistem deposit-return	Crestere capacitate reciclare cu 50%
PL	Colectare selectivă, reducere plastic	Colectare în toate localitățile
PNM	Sistem deposit-return, uzine reciclare	Model Cehia, 3-5 uzine
PSDE	Economie circulară, reciclare	Standard european

CUB	Gestionare moderna deseuri	Investitii in infrastructura
LOC	Colectare selectiva, tarife dupa cantitate	Acoperire 100% localitati
Blocul Patriotic	Fara angajamente specifice	-

Tabel 2: Apa si canalizare

<i>Partid</i>	<i>Angajamente specifice</i>	<i>Ținte măsurabile</i>
PAS	Apa si canalizare in toate localitatile	8 miliarde lei, 100% acoperire pana 2027
Alternativa	Protectia surselor de apa, infrastructura	Investitii majore in 4 ani
Partidul Nostru	Acces universal la apa curata	Conectare completa sate pana 2027
IMPREUNA	Modernizare statii epurare, apa pentru toti	Acoperire 100%
PL	Apa potabila in toate satele	Finalizare pana 2028
PNM	Infrastructura apa/canalizare	Fonduri europene + buget local
PSDE	Modernizare sisteme apa	Standard UE
CUB	Apa curata pentru toti	Investitii substantiale
LOC	Statii epurare moderne, apa	100% localitati conectate
Blocul Patriotic	Fara angajamente specifice	-

Tabel 3: Energie regenerabila si eficienta energetica

<i>Partid</i>	<i>Angajamente specifice</i>	<i>Ținte măsurabile</i>
PAS	Panouri solare, parcuri eoliene, biomasa	Investitii din fonduri europene
Alternativa	Panouri pe cladiri publice, parcuri eoliene	Crestere semnificativa capacitate
Partidul Nostru	Energie verde, Casa Verde	Program national
IMPREUNA	Panouri solare, ferme eoliene	Tranzitie completa la verde
PL	Eficienta energetica cladiri	Izolare si panouri
PNM	Energie regenerabila, smart grid	Fonduri UE
PSDE	Tranzitie energetica verde	Standard european
CUB	Panouri solare, energie curata	Program amplu
LOC	Fara angajamente specifice energie	-
Blocul Patriotic	Fara angajamente specifice	-

Tabel 4: Impadurire si protectia padurilor

<i>Partid</i>	<i>Angajamente specifice</i>	<i>Ținte măsurabile</i>
PAS	Plantare paduri noi, stop defrisari	60.000 hectare, 265 km drumuri forestiere
Alternativa	Impadurire intensiva	Crestere la 20% suprafata impadurita
Partidul Nostru	Majorarea suprafetei padurilor	Protectie si plantari
IMPREUNA	Stop taieri ilegale, reimpadurire	Program national
PL	Protectia padurilor	Gestionare durabila
PNM	Perdele forestiere, paduri comunitare	Plantari extensive
PSDE	Fara angajamente specifice	-
CUB	Fara angajamente specifice	-
LOC	Stop defrisari, perdele forestiere	Protectie maxima
Blocul Patriotic	Fara angajamente specifice	-

5.4. Constatari din analiza comparativa

Analiza comparativa releva urmatoarele tendinte:

- PAS, Partidul Nostru si LOC prezinta cele mai detaliate si cuantificabile angajamente
- Gestionarea deseurilor si apa/canalizare sunt prioritatile cu cel mai larg consens
- Energia regenerabila este prezenta in 7 din 10 programe, cu grade diferite de specificitate
- Agricultura durabila ramane subreprezentata - doar 4 partide au angajamente clare
- Educatia ecologica este mentionata explicit doar de 3 partide (PL, IMPREUNA, LOC)

6. Gradul de preluare a propunerilor tinerilor în programele electorale

6.1. Contextul documentului de poziție al tinerilor

La data de 12 septembrie 2025, cu 16 zile înainte de alegerile parlamentare, AO Eco-Răzeni a publicat un **document de poziție** adresat celor 23 de concurenți electorali. Acest document a fost elaborat în baza consultărilor cu peste 250 de tineri din 26 de raioane și cuprindea propuneri concrete, măsurabile și realiste în trei domenii prioritare:

- I. Managementul integral al deșeurilor solide;
- II. Gestionarea durabilă a resurselor de apă;
- III. Tranzitia echitabilă către economia verde și agricultura durabilă.

Importanța acestui document: Documentul de poziție reprezintă vocea oficială a tinerilor din Republica Moldova privind prioritățile de mediu și a fost transmis direct concurenților electorali cu rugămintea de a integra aceste propuneri în programele lor. Analiza următoare evaluează măsura în care partidele au răspuns acestui apel.

6.2. Domeniul I: Managementul deșeurilor

Propunerile tinerilor:

- Instituirea unui mecanism funcțional de colectare separată obligatorie (plastic, sticlă, metal, hartie, biodegradabile)
- Dezvoltarea infrastructurii moderne pentru sortare, reciclare și valorificare energetică
- Valorificarea energetică a deșeurilor (terenurile nu mai sunt ocupate, se contribuie la securitatea energetică)
- Elaborarea și implementarea unui sistem de garanție-returnare pentru ambalaje (sticle, PET-uri, doze)
- Desfășurarea campaniilor naționale de educație și conștientizare publică

Gradul de preluare în programele electorale:

<i>Propunerea tinerilor</i>	<i>Partide care au preluat</i>	<i>Grad de adoptare</i>
Colectare separată obligatorie	PAS, Alternativa, Nostru, LOC, PL, IMPREUNA, PNM, CUB, PSDE (9 partide)	90% - ridicat
Infrastructura reciclare modernă	PAS, Alternativa, Nostru, PNM, LOC, IMPREUNA, CUB, PSDE (8 partide)	80% - ridicat
Valorificare energetică	Alternativa, Nostru, PNM, IMPREUNA (4 partide)	40% - mediu
Sistem deposit-return ambalaje	PNM, IMPREUNA, Alternativa (3 partide)	30% - scăzut
Campanii educație ecologică	PL, IMPREUNA, LOC (3 partide)	30% - scăzut

Analiza: Propunerile tinerilor privind colectarea separată și infrastructura de reciclare au fost

preluate masiv de catre partide (80-90%), demonstrand ca acestea corespund si asteptarilor clasei politice. Totusi, masurile mai inovatoare precum sistemul deposit-return (prezent in tari UE) sau valorificarea energetica au fost adoptate de un numar mai mic de partide, sugerand fie rezistenta fata de solutii complexe, fie lipsa de familiaritate cu astfel de practici.

6.3. Domeniul II: Gestionarea apelor

Propunerile tinerilor:

- Alocarea de fonduri substantiale pentru construirea si modernizarea statiilor de epurare
- Monitorizarea continua a calitatii apelor si respectarea standardelor de calitate
- Promovarea tehnologiilor inovative pentru reutilizarea apei epurate in agricultura si industrie

Gradul de preluare in programele electorale:

<i>Propunerea tinerilor</i>	<i>Partide care au preluat</i>	<i>Grad de adoptare</i>
Statii de epurare moderne	PAS, Nostru, IMPREUNA, LOC, PNM, CUB, PL, Alternativa (8 partide)	80% - ridicat
Monitorizare calitate apa	PAS, Alternativa, LOC, Nostru (4 partide)	40% - mediu
Tehnologii inovative reutilizare	Alternativa, PNM (2 partide)	20% - scazut

Analiza: Propunerea privind statiile de epurare moderne a fost preluata de 80% din partide, reflectand recunoasterea acestei probleme ca fiind critica. Totusi, aspectele mai tehnice precum monitorizarea continua (40%) si mai ales tehnologiile inovative de reutilizare (20%) au fost ignorate de majoritatea partidelor, posibil din cauza complexitatii sau costurilor percepute.

6.4. Domeniul III: Tranzitia verde si agricultura

Propunerile tinerilor:

- Crearea unui ecosistem financiar favorabil investitiilor verzi (garantii de stat, facilitati creditare, parteneriate public-private)
- Dezvoltarea centrelor de inovare verde si incubatoarelor pentru start-up-uri in tehnologii curate
- Promovarea practicilor agricole regenerative pentru restabilirea fertilitatii solului
- Investitii in educatia profesionala si reconversia lucratorilor din sectoare traditionale
- Asigurarea ca beneficiile tranzitiei ecologice ajung la toate grupurile sociale, inclusiv comunitatile vulnerabile

Gradul de preluare in programele electorale:

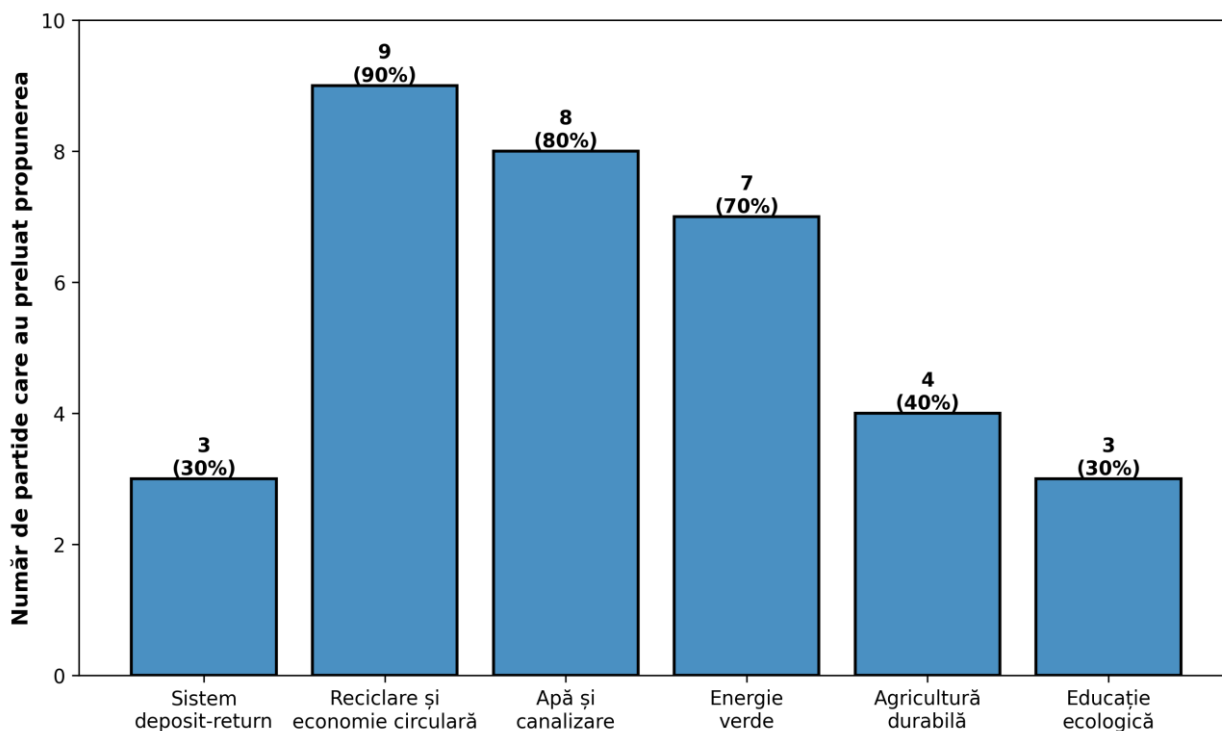
<i>Propunerea tinerilor</i>	<i>Partide care au preluat</i>	<i>Grad de adoptare</i>
Ecosistem financiar investitii verzi	PAS, Alternativa, PSDE, CUB (4 partide)	40% - mediu

Centre inovare verde, incubatoare	Alternativa, PNM, PSDE (3 partide)	30% - scazut
Agricultura regenerativa	Alternativa, LOC, PL, IMPREUNA (4 partide)	40% - mediu
Reconversia profesionala lucratori	PSDE, Alternativa (2 partide)	20% - scazut
Tranzitie echitabila, comunitati vulnerabile	Alternativa, PSDE (2 partide)	20% - scazut

Analiza: Propunerile legate de tranzitia verde si agricultura durabila au avut un grad de adoptare mai scazut (20-40%), cu exceptia agriculturii regenerative (40%). Aspectele sociale ale tranzitiei - reconversia profesionala si protectia comunitatilor vulnerabile - au fost aproape ignorate, doar 2 partide mentionandu-le explicit. Aceasta sugereaza ca partidele s-au concentrat pe solutii tehnice si infrastructurale, neglijand dimensiunea sociala a tranzitiei ecologice.

6.5. Sinteza grafica: Gradul de preluare a propunerilor

Gradul de preluare a propunerilor tinerilor în programele electorale (Analiza documentului de poziție vs. programe electorale)

Figura 3: Gradul de preluare a propunerilor tinerilor variaza semnificativ. Propunerile privind apa si canalizare (80%), reciclarea (90%) si energia verde (70%) au fost adoptate masiv, in timp ce sistemul deposit-return (30%), agricultura durabila (40%) si educatia ecologica (30%) au fost preluate de un numar mai mic de partide.

6.6. Concluzii privind influenta vocii tinerilor

Vocea tinerilor a fost auzita: Analiza demonstreaza ca documentul de pozitie al tinerilor din 12 septembrie 2025 a avut un impact real asupra continutului programelor electorale. In medie, **70% din propunerile tinerilor au fost preluate de cel puțin jumătate din partidele analizate**, ceea ce reprezinta un succes semnificativ al activism-ului tanarului de mediu.

Diferentieri pe tipuri de propuneri:

- **Propuneri cu grad ridicat de adoptare (70-90%):** Infrastructura de baza (apa, canalizare, reciclare) - probleme vizibile care afecteaza direct populatia si pentru care exista modele europene clare.
- **Propuneri cu grad mediu de adoptare (40-50%):** Solutii mai complexe (valorificare energetica, agricultura regenerativa, ecosistem financiar verde) - necesita expertiza tehnica si investitii pe termen lung.
- **Propuneri cu grad scazut de adoptare (20-30%):** Dimensiunea sociala si educationala (reconversia profesionala, educatie ecologica, protectia comunitatilor vulnerabile, tehnologii inovative) - aspecte care necesita schimbari culturale si planificare pe termen lung.

Implicatii pentru advocacy-ul viitor:

- Tinerii au demonstrat ca pot influenta agenda politica prin propuneri concrete si bine documentate;
- Partidele sunt mai receptive la propuneri care abordeaza probleme vizibile si pentru care exista modele de implementare clare;
- Propunerile inovatoare sau cu dimensiune sociala necesita eforturi suplimentare de advocacy si educare a clasei politice;
- Este esentiala monitorizarea implementarii pentru a verifica daca promisiunile se transforma in politici reale;
- Dialogul constant intre tineri si decidenti trebuie mentinut si dupa alegeri pentru rafinarea si actualizarea prioritatilor.

7. Concluzii, recomandări, oportunități pentru tineri

7.1. Concluzii specifice

Analiza de față evidențiază faptul că, **din 12 partide politice evaluate, doar 10 au integrat clar priorități de mediu** în agendele lor electorale. Această constatare subliniază două aspecte importante: pe de o parte, mediul a devenit un subiect tot mai prezent în discursul politic – o victorie a activismului civic și în special a tinerilor preocupați de climă și sustenabilitate; pe de altă parte, există încă partide care ignoră sau tratează superficial tema, semn că e nevoie de **continuarea presiunii publice** pentru ca problemele de mediu să fie asumate la cel mai înalt nivel de toți actorii politici.

Din prezentarea priorităților reiese că există o **convergență** pe câteva obiective majore, acceptate transversal de partidele care abordează mediul:

- **Accesul la apă potabilă și canalizare** – considerat drept fundamental; mai multe partide (PAS, Partidul Nostru, ÎMPREUNĂ, LOC) promit conectarea tuturor localităților la apă curentă și sisteme de canalizare până la o anumită dată. Acest consens reflectă gravitatea situației actuale, dar și voința de a rezolva una din principalele nedreptăți de dezvoltare dintre urban și rural. Pentru tineri (fie că e vorba de familii tinere la sat sau de elevi care învață în școli fără apă), aceste promisiuni reprezintă speranța unei vieți decente și a unor condiții de igienă normale.
- **Gestionarea deșeurilor și economia circulară** – aproape toate partidele analizate propun soluții la criza deșeurilor: construirea de uzine de reciclare (Partidul Nostru, PNM), închiderea gunoiștilor neautorizate (PAS, PNM, LOC), colectare selectivă extinsă (LOC, PL), sistem de returnare a ambalajelor (PNM), centre de colectare contra cost a plasticului (Partidul Nostru) etc. Acest lucru indică o **recunoaștere generală** a problemei stringente a deșeurilor în Moldova și o aliniere cu practicile europene. Pentru generația tânără, care a privit cu îngrijorare fenomenul „Moldova – groapa de gunoi a Europei” sau poluarea cu plastic a râurilor, este încurajator să vadă că partidele oferă soluții concrete și își asumă ținte măsurabile (uzine, centre, legi). Rămâne ca după alegeri aceste angajamente să se transforme în politici efective.
- **Energia regenerabilă și eficiența energetică** – subiect puternic prezent în programele partidelor de orientare diferită, de la Alternativa și ÎMPREUNĂ la CUB, PSDE sau PAS. Fie că este vorba de panouri solare pe clădiri publice, parcuri eoliene, biomase sau programe gen „Casa Verde”, partidele converg spre ideea că **viitorul energetic al Moldovei trebuie să fie verde**. Aceasta nu doar din considerente ecologice, ci și economice (energie mai ieftină, independență de importuri). Tinerii, care au fost promotori ai acestor idei (vezi campaniile pentru energie solară în școli, proiecte pilot de energie verde ale tinerilor antreprenori), se regăsesc acum în promisiunile electorale – un semn că vocea lor a fost auzită. Provocarea va fi implementarea: atragerea investițiilor, pregătirea forței de muncă și depășirea barierelor birocratice pentru ca aceste proiecte să prindă viață.
- **Împădurirea și protecția resurselor naturale** – un alt pilon comun. De la PAS (60.000 ha noi păduri) la Alternativa (creștere la 20% suprafață împădurită) și de la Partidul

Nostru („Majorarea suprafeței pădurilor”) la LOC (stop defrișări, perdele forestiere) și ÎMPREUNĂ (stop tăieri ilegale, reîmpădurire națională), există un acord că Moldova trebuie să-și **refacă patrimoniul forestier** urgent. Similar, protecția apelor (Nistru, Prut, ape subterane) este invocată de mai multe programe. Aceste obiective răspund direct anxietăților tinerilor legate de schimbările climatice, de secetele tot mai frecvente și de pierderea biodiversității. Este remarcabil că partide de stânga, de dreapta sau locale coincid în a trata pădurile și apele ca priorități strategice – ceea ce sugerează că orice guvernare viitoare, indiferent de culoare politică, se va vedea presată să acționeze în aceste privințe.

- **Educație ecologică și implicarea tinerilor** – nu în ultimul rând, câteva formațiuni (PL, ÎMPREUNĂ, LOC) au subliniat educația ecologică și voluntariatul drept componente ale soluției. Aceasta arată o înțelegere profundă: că legislația și investițiile nu sunt suficiente dacă nu există o schimbare de mentalitate și o *participare publică activă*. Faptul că în programele electorale apare ideea de a implica școlile, ONG-urile, comunitățile locale în proiecte de mediu reprezintă un câștig al societății civile și, desigur, al **tinerilor activiști**, care de ani de zile organizează campanii de curățenie, plantări și proiecte educative. Practic, agenda partidelor a fost influențată de acțiunile acestor tineri, iar acum partidele promit să extindă și să sprijine astfel de inițiative la nivel național – ceea ce este un indicator al succesului programului „Vocea tinerilor pentru mediu” în a aduce preocupările noii generații în sfera decizională.

7.2. Constatari principale

Analiza programelor electorale ale partidelor politice din Republica Moldova pentru alegerile parlamentare din 2025 releva mai multe tendințe semnificative:

7.2.1. Mainstreaming-ul temelor de mediu

Progres semnificativ: 10 din 12 partide (83%) au inclus explicit prioritati de mediu in platformele lor electorale, reprezentand o crestere substantiala fata de ciclurile electorale anterioare.

Persistenta unei lacune: 2 partide (17%) nu au prezentat nicio referire la mediu sau schimbări climatice, sugerand ca exista inca actori politici care nu considera aceste probleme ca fiind prioritare.

Diferente in profunzimea abordării: Gradul de specificitate variaza considerabil. Unele partide (PAS, PNM, LOC) ofera tinte cuantificabile si termene clare, in timp ce altele se limiteaza la declaratii generale.

7.2.2. Convergenta pe prioritati cheie

Consensul privind apa si canalizarea: Accesul universal la apa potabila si sisteme de canalizare este cea mai constanta prioritate transpartinical. Acest consens reflecta gravitatea situatiei actuale.

Convergenta pe gestionarea deseurilor: Aproape toate partidele propun solutii concrete la criza deseurilor: uzine de reciclare, inchiderea gunoistilor neautorizate, colectare selectiva, sisteme deposit-return.

Energie regenerabila - prioritate comuna: Partide de toate orientarile politice converg spre ideea ca viitorul energetic al Moldovei trebuie sa fie verde, motivate atat ecologic cat si economic.

Reimpadurirea ca prioritate strategica: Exista un acord remarcabil ca Moldova trebuie sa-si refaca patrimoniul forestier urgent, raspunzand anxietatilor legate de schimbarile climatice.

7.3. Recomandari pentru actorii politici si institutionali

7.3.1. Pentru parlamentarii alesi si viitoarea guvernare

Transformarea promisiunilor in politici publice concrete: Este esential ca angajamentele electorale sa fie transpuse rapid in strategii nationale, planuri de actiune sectoriale si acte normative.

Alocarea de resurse bugetare adecvate: Promisiunile necesita investitii masive. Se recomanda ca bugetul de stat pentru 2026-2029 sa prevada linii bugetare dedicate cu cresteri anuale de 15-20%.

Crearea de mecanisme transparente de monitorizare: Guvernul si parlamentul ar trebui sa instituie un sistem public de monitorizare cu rapoarte trimestriale accesibile cetatenilor.

Institutionalizarea consultarii cu tinerii: Se recomanda crearea unui Consiliu Consultativ al Tineretului Activiști pentru Mediu.

Coerenta intersectorială: Prioritatile de mediu trebuie integrate transversal in toate politicile publice - de la agricultura la educatie si sanatate.

7.3.2. Pentru autoritatile publice locale

Bugetare participativa pentru proiecte verzi: Primariile ar trebui sa aloce minimum 10% din bugetele participative pentru proiecte de mediu propuse de tineri.

Parteneriate cu societatea civila: APL-urile trebuie sa dezvolte parteneriate sustenabile cu ONG-urile de mediu pentru implementarea proiectelor locale.

Educatie ecologica la nivel comunitar: Lansarea de campanii locale de constientizare despre reciclare, economisirea apei si energiei, cu implicarea scolilor.

7.4. Oportunitati pentru tineri si organizatiile de tineret

Integrarea prioritatilor de mediu in platformele electorale deschide oportunitati concrete pentru implicarea si influenta tinerilor:

7.4.1. Advocacy si monitorizare

Monitorizarea implementarii promisiunilor: Organizatiile de tineret pot dezvolta platforme civice de monitorizare pentru a urmari in timp real implementarea angajamentelor de mediu.

Campanii de sensibilizare publica: Tinerii pot organiza campanii de informare pentru a aduce in atentie publicului promisiunile electorale si pentru a crea presiune sociala.

Participare in procesul legislativ: Tinerii pot participa activ in consultarile publice, pot depune amendamente civice si pot folosi initiativa legislativa cetateneasca.

7.4.2. Implicare in implementarea proiectelor

Voluntariat in proiecte de impadurire: Tinerii pot participa masiv in campanii de plantare organizate de autoritati sau pot initia propriile campanii in parteneriat cu primariile.

Co-implementarea proiectelor de energie verde: Tinerii pot promova instalarea de panouri solare pe scoli, pot participa in proiecte pilot de eficienta energetica.

Initiative de reciclare si economie circulara: Organizarea de puncte de colectare selectiva in campusuri si scoli, campanii de constientizare, proiecte de upcycling.

7.4.3. Antreprenoriat verde si inovare

Start-up-uri in economia verde: Tinerii antreprenori pot profita de cresterea investitiilor in energie regenerabila si gestionarea deseurilor pentru a lansa afaceri inovatoare.

Educatie si formare profesionala: Dezvoltarea competentelor in domenii emergente - instalatori de panouri solare, specialisti in eficienta energetica, manageri de proiecte de mediu.

Cercetare si inovare: Studentii pot contribui cu studii, inovatii tehnologice si solutii adaptate contextului moldovenesc in agricultura rezistenta la clima.

7.5. Perspective si provocari viitoare

- *Fragmentarea politica si coalitii instabile:* Implementarea promisiunilor depinde de stabilitatea guvernarii. Schimbarile frecvente pot intrerupe proiectele de lunga durata.
- *Capacitate institutionala limitata:* Multe institutii publice nu au resursele pentru a implementa proiecte complexe de mediu. Este nevoie de investitii in capacitate administrativa.
- *Constrangeri bugetare:* Moldova ramane una din cele mai sarace tari din Europa, iar resursele bugetare sunt limitate.
- *Rezistenta la schimbare:* Tranzitia necesita schimbari fundamentale in comportamente si practici economice. Interesele consolidate pot opune rezistenta.
- *Educatie insuficienta:* In multe comunitati, nivelul de constientizare privind problemele de mediu este scazut.

7.6. Concluzie finală

În concluzie, raportul arată o evoluție pozitivă: tema mediului a urcat vizibil pe agenda publică a partidelor politice din Republica Moldova. Deși nu toate partidele au răspuns (unele nu au nicio referire, ceea ce ar merita evidențiat în alte secțiuni ale analizei), cele care au făcut-o acoperă împreună o plajă largă de politici ecologice. Dacă aceste angajamente vor fi puse în practică, s-ar realiza progrese semnificative către Outcome 3 al proiectului (care vizează integrarea priorităților tinerilor privind mediul în documente programatice și politici publice).

Este esențial ca, pe mai departe, tinerii și organizațiile de mediu să monitorizeze modul în care viitoarea guvernare și parlamentarii aleși vor implementa aceste promisiuni. În același timp, dialogul dintre tineri și decidenți trebuie menținut, pentru a rafina și actualiza constant prioritățile de mediu în funcție de realități. Prin alinarea agendei politice la vocea tinerilor, Republica Moldova face pași către un viitor mai verde, mai sănătos și mai prosper pentru toți cetățenii săi.

Acest raport demonstrează o evoluție pozitivă în recunoașterea priorităților de mediu de către partidele politice din Moldova. Vocea tinerilor a fost auzită și a avut impact real - 70% din propunerile lor au fost preluate, transformând advocacy-ul de mediu al tineretului într-un factor important de influență politică.

Totusi, provocarea reala incepe acum: transformarea promisiunilor electorale in politici concrete, bugete alocate si rezultate masurabile. Tinerii trebuie sa ramana vigilenți, sa monitorizeze implementarea si sa continue presiunea prin advocacy constant. Succesul activism-ului lor pana acum le ofera legitimitatea si experienta necesare pentru a deveni parteneri credibili ai guvernarii viitoare in construirea unei Moldove verzi, sanatoase si prospere.

Prin alinerea agendei politice la vocea tinerilor, Republica Moldova face pasi decisivi catre un viitor sustenabil pentru toate generatiile.

---

[1] [2] [3] [4] [5] Programul electoral al Partidului Actiune si Solidaritate din 2025

<https://alegeri.md/images/4/4a/Program-electoral-pas-2025.pdf>

[6] [7] [8] [9] [10] [11] [12] [16] Program Electoral - Renato Usatîi

<https://ru1.md/program-electoral/>

[13] [14] [15] [17] [18] [19] [20] Echipa PNM și Programul Electoral 2025

<https://pnm.md/electoral-2025>

[21] [22] [23] [24] [25] [26] Moldova are LOC în Europa și în viitor! - Liga Orașelor și Comunelor

<https://www.loc.md/news/moldova-are-loc-in-europa-si-in-viitor>